

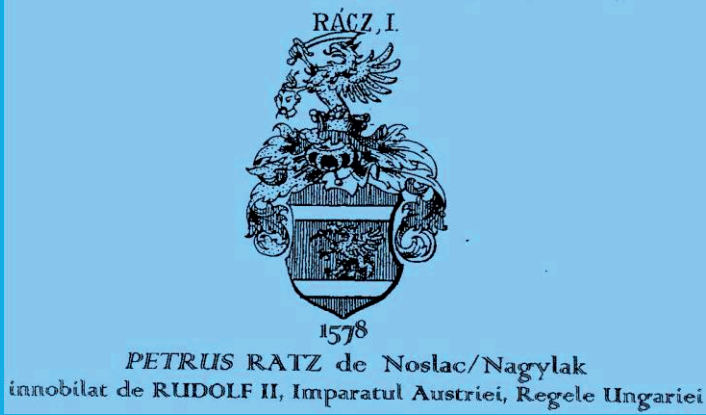
Am bucuria și onoarea să vă aduc la cunoștință faptul că la sfârșitul anului trecut am reușit să finalizez *„Triedrul istorico-literar”* compus din: *„Cartea de Aur a Familiei Rațiu de Noșlac, cu familiile înrudite și Unirile Românilor”*, *„Povestea Genezei Marelui Arbore Genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac”* și *„Marele Arbore Genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac”*, parte a unui proiect personal mai amplu dedicat istoriei familiei noastre.

Așa cum bine știți istoria familiei și blazonul, dacă îl are, este parte componentă a istoriei naționale, foarte importantă, a memoriei trainice și demnității acesteia în lume. Din fericire Familia Rațiu îndeplinește aceste cerințe minimale, fiind una din puținele familii nobiliare românești din Ardealul istoric care dăinuie și azi, din Turda cred că e singura.

Triedrul este darul meu de suflet pe care l-am oferit românilor cu prilejul: Sărbătoririi Zilei de 1 Decembrie, Ziua Națională a României, Aniversării a 105 ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918 și Aniversării a 165 de ani de la Unirea Principatelor Române la 24 Ianuarie 1859.

Totodată reprezintă un gest simbolic de respect, omagiere, apreciere și iubire pentru familia mea cu ocazia: Aniversării a 725 de ani de la prima atestare documentară a Familiei Rațiu de Noșlac la 13 Ianuarie 1298; Aniversării a 185 de ani de la ctitorirea Bisericii Rățeștilor cu Hramul Adormirea Maicii Domnului din Turda Veche la 15 August 1839 și Aniversării a 400 de ani de la reînnoobilarea la 25 Mai 1625 a ramurii Familiei Rațiu de Noșlac din Turda.

Tot anul acesta se împlinesc 170 de ani de la tipărirea în 1854 a cărții în limba română cu grafie latină, *„Istoria beserecescă pentru folosulu tinerimei române teologico-scolastice, pre scurtu întocmită”*, scrisă de Basiliu Rațiu, Pater Patrum Familiae – Tatăl Părinților Familiei - Protopărintele Familiei Rațiu de Noșlac din Turda. Cartea lui stă la loc de cinste alături de cartea *„Elemente de limba română : după dialecte și monumente vechi”* tipărită de Timotei Cipariu, tot în 1854, acestea fiind primele *manuale-cărți* în limba română cu litere latine, tipărite după anul 1848.

IN MEMÓRIAM

PR. PROT. CORIOLAN-NICOLAE SABĂU (PĂRINTELE LANI)

MARTIR AL FAMILIEI RAȚIU DE NOȘLAC ȘI AL BISERICII CREȘTINE ROMÂNE

Eseu omagial la împlinirea a 50 de ani de la plecarea sa în veșnicie

Brașov

2024

IN MEMÓRIAM
MARTIRUL PR. PROT. CORIOLAN – NICOLAE SABĂU (PĂRINTELE LANI)
LA ÎMPLINIREA A

50 DE ANI DE LA PLECAREA SA ÎN VEȘNICIE

(n. 30.10.1897, Lupșa, cott. Turda – Arieș, Imperiul Austro-Ungar - d. 15.12.1974, com. Lupșa, Județul Alba, Republica Socialistă România)

După portretul istorico-literar din *Cartea de Aur a Familiei Rațiu de Noșlac cu familiile înrudite și Unirile Românilor*, Vol. II, Cap. 5.1.17., pp. 514-580

Coriolan Nicolae Sabău a fost fiul lui Nicolae Sabău și al Valeriei (n. Fodoreanu). „*Tatăl lui era un fruntaș al satului, om înstărit și mulți ani primar al comunei.*”¹

Foto Nr. 1, Coriolan Sabău

Prin bunica maternă, Maria (n. Rațiu), sora Protop. Onor. Nicolae Portos Rațiu, este descendent al familiei Rațiu de Noșlac. A fost strănepot de văr al Dr. Ioan Rațiu „Memorandistul” și stră-strănepot de frate al Prepozitului Capitular, Canonical Basiliu Rațiu, protopărintele familiei Rațiu de Noșlac, pașoptist, semnatar al Pronunciamentului de la Blaj. Pe linie genealogică a fost văr al IV-lea cu mine. (Foto Nr. 1, sursa: arhiva familiei Rațiu)

A urmat cursurile primare ale Școlii Ungurești de Stat din Turda și cele ale Școlii Confesionale de pe lângă Biserica Greco-Catolică din Turda Veche (Biserica Rățeștilor), inițiată de către marele nostru înaintaș, Basiliu Rațiu și înființată în anul 1874, de către Dr. Ioan Rațiu, în timpul protopopului Iacob Lugoșanu și el descendent prin mama sa Ana Rațiu, din familia Rațiu de Noșlac din Turda.

Apoi urmează cursurile Gimnaziului German din Bistrița și ale Liceului Superior din **Blaj**, unde și-a luat bacalaureatul.² În anul 1916 pe când era cleric (student teolog) la Seminarul Arhidieceșan din Blaj, este încorporat în Armata Austro-Ungară (K.u.k.) și trimis pe front în calitate de confesor militar.

După încheierea războiului, în noiembrie 1918, conștient de importanța Marii Adunări de la Alba Iulia, se întoarce de pe front în comuna natală Lupșa, de pe Valea Arieșului, unde devine membru al Consiliului Național Român din Lupșa și preia comanda Gărzii Naționale din comună, cu misiunea de a asigura ordinea și liniștea publică în zonă, până la instalarea administrației românești.

¹ Vlad, Ioan ș.a., *Lupșa-aur și oameni: o comună din Țara Moșilor. Antologie monografică*, Editura Pastel, Brașov, 2006, pp. 675-682.

² În Transilvania și în Bucovina în timpul Imperiului Habsburgic și apoi Austro-Ungar au funcționat 8 licee românești. 6 în Transilvania: Blaj (1754, acum Liceul Tehnologic Ștefan Manciulea”); Beiuș (1828, acum Colegiul Național „Samuil Vulcan”); Năsăud (1863, acum Colegiul Național „George Coșbuc”); 2 în Brașov: (1851, acum Colegiul Național „Andrei Șaguna”) și (1869, acum Colegiul Național „Ioan Meșotă”); Brad (1869, acum Colegiul Național „Avram Iancu”). 2 în Bucovina: Cernăuți (1808, acum Liceul Nr. 1 „Mihai Eminescu”); Suceava (1860, acum Colegiul Național „Ștefan cel Mare”). – n.a.

Nu au fost semnalate evenimente în zonă, ceea ce denotă faptul că și-a îndeplinit cu succes misiunea asumată. Alături de tatăl său și alți lupșeni, participă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

După Marea Unire, între anii 1919-1926 pleacă la studii la Roma la Colegiul Urban Pontifical „De Propaganda Fide” (*Pontificio Collegio Urbano „De Propaganda Fide”*), pentru a deveni preot misionar și a răspândi credința catolică (acesta este sensul sintagmei latine *de propaganda fide*). Acolo obține doctoratul în teologie și filosofie în anul 1923.

După ce în același an, a fost hirotonit ca preot celib (corp de elită, dedicat total slujirii preoțești), a fost numit preot paroh al Bisericii Greco - Catolice românești „San Salvatore alle Coppelle” din Roma. În anul 1926, este menționat ca fiind „Preot paroh” al acestei biserici:

*„Aceasta biserică este proprietatea noastră a românilor uniți; este nu chiar mare; în comparație cu altele, dar e frumoasă, are și vr'eo câteva picturi admirabile și este a noastră. Parochul acestei biserici este harnicul tiner preot Coriolan Săbău, absolvent din Roma născut din careva comună din Munții Apuseni.”*³

Revenit în țară Pr. Coriolan Sabău a activat din anul 1927 ca **preot secund (stagiar) al Catedralei „Sfântul Vasile cel Mare” din București**⁴, în anul 1929 este menționat ca **Director Spiritual la Seminarul teologic arhiepiscopesc din Blaj**⁵, după care este numit preot misionar în Districtul protopopesc Giurgeu din Secuime, parohia Telec, com. Bicazul Ardelean, județul Ciuc, unde slujește până în anul 1932. (Foto Nr. 2, sursa: Internet)

Seminarul teologic arhiepiscopesc în Blaj. — Rector:
Rvs. Dr. Alexandru Rusu.
Prefecți de studii: P. O. Dr. Coriolan Pop-Lupu, M. O.
Dr. Vasile Aftenie.
Director Spiritual: M. O. Dr. Coriolan Sabău.
Vicerector-econom: O. Petru Cristea, teol. abs.
Numărul alumnilor seminariali: 147; 93 la Academia teo-
logică și 54 la Cursul pregătitor de 3 ani.

Foto Nr. 2, Extras din Șematismul de la anul 1929

Sub îndrumarea lui este finalizată lucrarea de restaurare a bisericii din Telec: *„Prima biserică a fost construită în acest sat în 1828, până la zidirea ei, serviciul divin oficiindu-se pe o masă de piatră ce se păstrează până astăzi în mijlocul cimitirului. La împlinirea a 100 ani de la construirea vechii biserici (1928-1929) s-a realizat o importantă lucrare de restaurare sub îndrumarea preotului paroh Dr. Coriolan Sabău, când a fost realizată o catapeteasmă nouă ce servește până astăzi.”*⁶ În perioada când nici în Piatra Neamț situația românilor nu era mai ușoară, deoarece acolo meseriașii erau aproape toți evrei.

³ *Pelerinajul al doilea La Roma. (Continuare VIII.)*, Duminica, Organul Vicariatului Episcopal gr. cat. român din Maramureș, Duminică, 10.01.1926, Anul III, nr. 2, p. 1. Tipografia Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș,
http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/dumineca/1926/BCUCLUJ_FP_280056_1926_003_002.pdf, accesat la data 05.01.2020

⁴ Dăneț, Marcel, Ioan, *Istoricul comunității și bisericii „Sf. Vasile cel Mare” din București (de la fondare la catacombe)*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Catholica 2, Anul LIV, 2009, Editura Galaxia Gutenberg, Cluj-Napoca, p. 197, <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/445.pdf>, accesat la data de 03.01.2020.

⁵ Șematismul Clerului Arhidiecezei Mitropolitane Geco-Catolice de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1929, <http://biblioteca.academia-cj.ro/Biblioteca%20Digitala/Alba-Iulia%20si%20Fagaras%201929.pdf>, accesat la data de 21.01.2021.

⁶ Parohia Telec-Piatra Neamț, <https://telec.mmb.ro/17548-scurt-istoric>, accesat la data de 21.01.2021.

Toți trebuie să știm că atât secuii cât și evreii, ca de altfel și ungurii și sașii, dar și alte etnii, aveau și au ușile închise pentru români, unii încă din evul mediu, și că și alți noi veniți în teritoriile românești au procedat la fel.⁷ Din păcate, „Unio Trium Nationum” în varianta modernă, dar fără sași, funcționează și astăzi în România, în zonele conduse de „baronii politici locali” ai U.D.M.R., unde populația românească este minoritară, iar instituțiile statului român sunt aproape inexistente.⁸ (Foto Nr. 3, sursa: Internet)

Se îmbie tineri la meșteșug!

Pentru măestrii cari au lipsă de ucenici la meserii

Părintele Coriolan N. Sabău din comuna Bicazul Ardelean, județul Ciuc, un preot foarte inimos și cu mare dragoste pentru poporul pe care îl păstorește, ne scrie iarăș, de curând, o scrisoare foarte înțeleaptă, în care ne roagă să-i stăm într'ajutor, cu foaia noastră, într'o împrejurare de mare însemnătate. Dar, mai bine să lăsăm, să grăiască însuși Părintele:

— „De data aceasta vă cer din nou sprijinul. E vorba de copiii săracii din plasa Tulgheșului și, în deosebi, de cei din Bicazul Ardelean. Această comună, cu aproape *sece mii* de suflete, toți români neaoși, a suferit cumplit din cauza războiului, fiind aproape doi ani sub focul neconținut al armelor de tot felul. Și aici, la Bicaz, avem același necaz ca și în Munții Apuseni (unde a păstorit înainte Păr. Coriolan): *oameni mulți, pământ puțin!*”

Ca să fac ceva pentru ușurarea atâtor lipsuri și nevoi, cu cari luptă poporeni mei, am încercat să așez mai mulți băieți la meșteșug, în orașele învecinate. Însă merge greu de tot. Săcuii nu sunt bucuroși de Românașii mei! În orașul Piatra-Neamț, numit cu alt cuvânt și Palestina Nouă, nu-mi prea vine mie la socoteală, să duc tineretul satului nostru curat românesc, fiindcă acolo aproape toți meseriașii sunt *evrei*.

De un an întreg mă tot căznesc să fac ceva în această privință pentru necăjitul meu popor bun și harnic, dar înzadar. Am încercat și la atelierele Ortelinatului din Blaj, însă: *nu sunt locuri!* Atunci m'am gândit, că tot „Unirea Poporului” îmi va deschide și de astă dată calea, ca și atunci, când ceream același lucru din Țara Moților, pentru nepoții lui Iancu.

Eu mi-am făcut socoteala astfel:

Ce bine ne-ar prinde peste câțiva ani, un roi de tineri meseriași români în orașele săcuesti, unde viața românească este atât de săracă și funcționarii

statului nostru stau ca niște cucii, în marea de străini. Și tot așa vor sta, până nu vom avea orașeni-meseriași din neamul nostru.

Și aș dori să-i facem noi pe acești meseriași români, din tineretul dornic de muncă și plin de vlagă din comunele din plasa Tulgheșului, chiar din parohia mea a Bicazului, unde avem băieți destui, cari ar dori să se facă meșteșugari și apostoli ai românismului în orașele săcuesti. Aici în Bicaz sunt copii să-nătoși, copăcei sdrăvni dela poalele Ceahlăului. Cei cari vreau să iasă la lume au toți câte 4—6 clase primare. Și sunt gata să plece ori unde s'ar găsi pentru dânsii o învățătură, un atelier și inimă caldă, înțelegătoare, de măiestrii români cari să-i primească!

Vă rog, publicați în foaie și întrebați: *Cine are lipsă de ucenici? Și cine vrea să crească put de apostoli români pentru orașele săcuesti, unde astăzi treicolorul nostru fâlde peste suflete străine?*

Măestrii cari ne înțeleg, și ca români și cu oameni de inimă, să se adreseze la subsemnatul! — Preot Coriolan N. Sabău, Bicazul Ardelean, județul Ciuc.

Până aici scrisoarea inimosului Părinte. Din partea noastră, a gazetei, nu avem alta de adaos, decât:

— Avem cea mai adâncă credință, inimoase Părinte Coriolane, că glasul Sfinției Tale nu va răsună în pustiu! Dumnezeu să-ți ajute!

Români în închisorile din Ungaria. Zilele trecute a sosit la Oradea un deținut politic din închisoarea „Kontl-utca” din Budapesta. El spune că ungurii îi băteau încât aproape-i omorau, apoi nu le dădeau de mâncare, ba nici bărimi de beut, până-i vedeau că sunt gata să moară. El a stat 16 luni închis; mai erau acolo 40 cehi, 20 români și 10 de alt neam. Dintre aceștia au murit până acum 11.

Foto Nr. 3, Extras din ziarul Unirea Poporului, Blaj, 1930

⁷ Unirea Poporului, Anul XII, Blaj, la 26 ianuarie 1930, Nr. 4,

http://dspace.bcuciluj.ro/bitstream/123456789/31908/1/BCUCLUJ_FP_PIII1272_1930_012_0004.pdf, accesat la data de 22.01.2021.

⁸ Enciclopedia României, „Unio trium nationum” (în latină, în traducere „uniunea celor trei națiuni”) a fost o înțelegere încheiată la 16 septembrie 1437 la Căpâlna, în Transilvania, între nobili, sași și secui. „Înțelegerea frățească” (*fraternio unio*) dintre stările privilegiate ale Transilvaniei s-a făcut în timpul războaielor de la Bobâlna și presupunea ca cele trei „națiuni” astfel definite, să se ajute reciproc împotriva dușmanului extern. Pe termen scurt urmărirea zdrobirea răzvrătiților. Cu timpul însă această înțelegere a dus la excluderea de la viața politică din Transilvania, a populației românești, care forma majoritatea locuitorilor. Înțelegerea a fost în mod succesiv reînnoită. Sintagma „unio trium nationum” a început să fie folosită în documente de pe la 1500, cu referire la starea lor majoritate unguri, nu erau același lucru cu populația ungurească. Țăranii unguri nu erau considerați parte din națiune și ca atare erau supuși aceluiași tratament cu țăranii români, majoritatea dintre ei fiind iobagi. O stare mai privilegiată a tuturor ungarilor din Transilvania s-a instaurat treptat, mai târziu.”

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Unio_trium_nationum, accesat la data de 22.01.2021.

Coriolan Sabău s-a implicat în toate evenimentele bisericesti al Protopopiatului Gheorgheni, unele menționate în ziarul Unirea Poporului din Blaj.

Astfel cu prilejul hramului bisericii din Biczul Ardelean, una din cele mai vechi biserici unite din Ardeal, Pr. Dr. Coriolan Sabău din Telec a vorbit la Sfânta Liturghie despre istoricul parohiei.⁹ După un an de zile cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la sfințirea bisericii din Telec a avut loc o mare sărbătoare religioasă, frumos menționată în ziarul Unirea Poporului, Blaj, din 2 Octombrie 1932¹⁰: „Sărbătoare religioasă la Biczul Ardelean

Parohia Telec din Biczul ardelean (jud. Ciuc), unde de câțiva ani păstorește pâr. Dr. Coriolan Sabău, în zilele de 14 – 15 Sept. (Înălțarea sfintei Cruci) a avut o mare sărbătoare religioasă, împlinirea a o sută de ani dela sfințirea bisericii.

O sută de ani au trecut decând modesta dar frumoasa bisericuță dela granița veche a Moldovii a început să veese valuri de mângâiere în inimile obidite înainte vreme din cauza asupririlor din partea celor străini de neamul nostru, căroră bravii bicăjeni cu portul și obiceiurile lor moldovenești, le steteau ca un spine în ochi - mai cu seamă că în jurul lor dinspre Ardeal, sunt numai sate în majoritate săcuiești.

Dela războiu încoace aceiași urmași de plăieși sunt amărâți din cauza negrei sărăcii, care asupra lor parcă își rânjește dinții mai cumplit decât asupra altor locuitori din ținuturi nuntoase.

În zilele de 14 și 15 Septemvrie, inimile lor, pentru un moment, își mai uită grijile și năcazurile de toate zilele, căci bisericuța lor de pe colină era plină de lume, nu numai între pereții învechiți, ci și vastul cimiter, așa încât sfintele slujbe au trebuit să se facă afară în liber.

Încă din zori, colțurosul și întortochiatul drum de peste Bălaj, era plin de credincioși cari veneau dela Tulgheș, Corbu, Capul Corbului, Borsec, Bilbor și până la îndepărtata Toplița. Pe alt drum, tot asemenea de întortochiat și de neîngrijit ca și cel de peste Bălaj, veneau credincioșii de pe Putna, Ditrău și de către Ghimeș și Gheorgheni; apoi de pela Dămuc și de către Chei. Ba veneau și de cătră vechea Moldovă, de pela Ticoș, Neagra, Tașca, Biczul moldovean, și până de pela Ciahlău, Hangu, Bistricioara, ș.a.

Pâr. protopop Artemie Boeriu din Gheorgheni celebra cele sfinte ajutat de preotul local pâr. Dr. Coriolan Sabău, și de pâr. Cojocariu din Corbu, Socol din Bilbor, Arieșan din Ditrău, Moldovan din Vălișoara, Bușoiu din Dămuc, Cândea din Bicz, Brna din Valea Jidanului și Preacuvioșia sa Tălmăcel din Bacău. În spre seara zilei de 14, după vecernie s'au slujit tradiționalele „Panachide” în cimitirul iluminat.

Crucea mare rusească ridicată de soldații ruși și mormintele eroilor cari și-au fost dat viața prin acele locuri, aduceau tuturor aminte de vremurile de bejanie și de pribegie; iar din inimi isvoră un suspin ușurător la sunetul cântării:

„Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, în vremea vieții mele nu mă lăsa, ajutorului omenesc nu mă încredința; ci însăși mă sprijinește și te îndură spre mine”.

---

⁹ Unirea Poporului, Anul XIII, Blaj, la 4 Octomvrie 1931, p. 5,

<http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/31958> și

http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/31958/1/BCUCULIJ_FP_PIII1272_1931_013_0039.pdf accesate la data de 03.02.2021.

¹⁰ Unirea Poporului, Anul XIV, Blaj, la 2 Octomvrie 1932, Nr. 40, p.5,

<http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/32009> și

http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/32009/1/BCUCULIJ_FP_PIII1272_1932_014_0040.pdf, accesate la data de 03.02.2021.

La Liturghie, păr. protopop Boeriu, printr'o cuvântare mișcătoare a știut să stoarcă șiroaie de lacrimi din ochii mulțimii, iar la vecernie preacuvioșia Sa păr. Tălmăcel de asemenea.

Numai a treia zi tăcutul Telec rămase iarăși singur ca înainte. Turnul bisericii, ca și un deget uriaș, par'că ar arăta spre cer, aducându-ne nouă și generațiilor viitoare aminte de toate câte s'au schimbat și s'au întâmplat într'o sută de ani, adecă dela 15 Septemvrie 1832, când biserica din Telec a fost târnosită, și până astăzi. Glasul dulce al clopotului face să răsunе văile și culmile, și par'că ar zice tuturor acelora cari voiau să înțeleagă: „Toate cele omenești sunt trecătoare și schimbăcioase, numai tu Doamne ești același și anii tăi nu se vor împuțina”. N.L.”

În „Șematismul veneratului cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș pe anul 1932”, în Prefață se menționează: „De la ultimul șematism – cel de pe anul 1929 – s'au produs mai multe schimbări pe teritoriul acestei Arhidieceze. Aceste schimbări au survenit în urma Concordatului încheiat la 10 Mai 1927 între Sf. Scaun Apostolic al Romei și Regatul României. Concordatul acesta a fost ratificat apoi și cuprins între legile Țării la 11 Iunie 1929. În sfârșit dispozițiile din bulla [decret, n.a.] „Sollemni Conventione” dela 5 Iunie 1930, referitoare la noua arondare a Diecezelor Provinciei bisericești de Alba-Iulia și Făgăraș, au dat cu totul altă înfățișare Arhidiecezei noastre.”

La pag. 41, Coriolan Sabău este menționat ca membru al Forului protopopesic al Districtului Gheorgheni și preot paroh la Telec, jud. Ciuc, acum în jud. Neamț (Districtul Giurgeu devine Districtul Gheorgheni): „Parohia Telec a fost înființată în anul 1842, cu biserică de lemn din 1832, cu hramul Sf. Cruci și casă parohială de piatră din 1910. Școală primară de lemn din 1901 cu 214 elevi. Paroh, Onoratul și Clarisimul Domn Dr. Coriolan Sabău.

Curator primar Ioan Popescu. Cantor Teodor Husariu. Venit parohial preoțesc, 509.32 Lei. Două Școli primare de stat. Asociațiunea religioasă: Liga Sfintei Inimi, cu 145 de membri. Judecătoria de ocol și Percepția de circumscripție la Tulgheș; Pretura plasei la Gheorgheni; Gara la Ditrău; Telegraf în Biczul - Românesc (jud. Neamț); Telefon și oficiul poștal în Biczul Ardelean. Numărul sufletelor în parohie: 1707 greco-catolici, 7 greco-ortodocși, 12 romano-catolici și 14 israeliți. Parohia se află la 73 de km de reședința protopopială.

Filia Pintec, cu biserică de lemn din 1929, cu hramul Sf. Prooroc Ilie și Casa parohială de lemn din 1931. Curator primar Mihail Voaideș. Numărul sufletelor în filie: 120 de credincioși greco-catolici și 20 de israeliți. La 20 de km de parohie. *) Telec cu filia Pintec aparțin comunei politice Poiana-Mărului.”¹¹ Text transcris. (Foto Nr. 4, sursa: arhiva proprie)

ȘEMATISM 1932											107
17. TELEC*. Parohie înființată în a. 1842. 1832 = Înălțarea Sf. Cruci. 1910. 1901. Școl. 214. P. O. și Cl. D. Dr. Coriolan Sabău. Crt. Ioan Popescu. C. Teodor Husariu. Cgr. L. 509.32. 2											
Asoc. relig : Liga Sf. Inimi, 145 membri.											
Jd. Pc. = Tulgheș; Pr. = Gheorgheni; G. = Ditrău; Tlg. = Biczul-Românesc (jud. Neamț); Tlf. p. = Biczul Ardelean.											
	GC.	GO.	RC.	AC.	CH.	CA.	U.	B.	Is.	Dep.	
In Matre	1707	7	12	—	—	—	—	—	14	73	
In filie:											
Pintec*. 1929 = Sf. Prooroc Ilie. 1931. Crt. Mihail Voaideș.											
	120	—	—	—	—	—	—	—	20	20	

Foto Nr. 4, Extras din Șematismul de la 1932

¹¹ Șematismul veneratului cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș pe anul 1932, p.107, arhiva proprie.

După moartea Protopopului Onorar Nicolae Portos Rațiu, la 01.10.1932, în locul lui a fost numit preot paroh al Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, cunoscută ca a Rățeștilor din Turda Veche, Pr. Coriolan Sabău, unde a păstorit în perioada 1932-1948, cu excepția perioadei 1945 - 1947, când deși a fost numit Protopop de București a rămas tot la Turda. **Părintele Lani**, cum îi spuneau aproape toți credincioșii, a fost numit conform unei cutume păstrată de la ctitorirea bisericii, care preciza că în aceasta vor sluji, atât timp cât vor exista, doar preoți din familia Rațiu.¹² (Foto Nr. 5, sursa: colecția proprie)

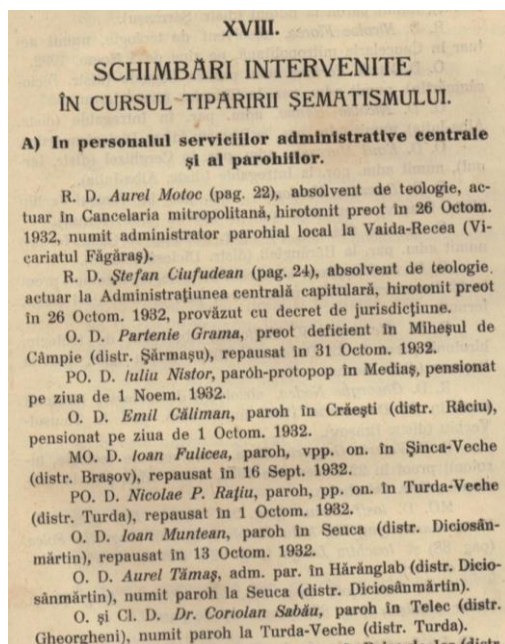

Foto Nr. 5, Extras din Șematismul de la 1932

Foto Nr. 6, Monumentul Reuniunea Mariană

În perioada 1934-1935 a oficiat ca preot suplinitor și în Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Parohia Turda Fabrici, nou înființată.¹³ În calitate de paroh coordona asociațiile religioase Reuniunea Sfânta Maria și AGRU (Asociația Generală a Românilor Uniți). Sub coordonarea sa în anul 1933, la împlinirea a 1900 de ani de la Înălțarea la Cer a lui Iisus Cristos, s-a înălțat în părculețul din Turda Nouă, Monumentul „Reuniunea Mariană”. (Foto Nr. 6, sursa: Internet)

Având calități pedagogice, în perioada 1940/1941-1943/1944¹⁴ a fost profesor suplinitor de limba italiană la Liceul „Regele Ferdinand I.” din Turda.

Încă din anul 1937, pentru sărbătorirea a 100 de ani de la sfințirea bisericii, Curatorul (Foto Nr. 7, sursa: arhiva proprie) a luat hotărârea să efectueze o amplă renovare.

Cheltuielile au fost asigurate din donații și din veniturile Eforiei din terenuri agricole, chirii pe diferite imobile și din închirierea la Primăria Turda a actualei piețe agroalimentare din centrul orașului.

¹² Șematismul veneratului cler al Arhiepiscopiei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș pe anul 1932, p.107, p. 243.

<http://biblioteca.academia-cj.ro/Biblioteca%20Digitala/Alba-Iulia%20si%20Fagaras%201932.pdf>, accesat la data de 21.01.2021.

¹³ Parohia Turda Fabrici, <https://protopopiatulortodoxturda.ro/2018/09/20/turda-fabrici/> și Parohia Turda Fabrici-Misionară, <https://protopopiatulortodoxturda.ro/2018/09/20/turda-fabrici-misionara/>, accesate la data de 07.12.2021.

¹⁴ Liceul „Regele Ferdinand” Turda, Adeverință Nr. 1605/20.08.1945, A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 3, f. 14.

Foto Nr. 7, Curatorul bisericii

Foto Nr. 8, Biserica din Turda Veche după renovare în 1939

Biserica a suferit importante modificări arhitecturale, păstrate până în prezent, fiind înfrumusețată atât în exterior cât și în interior. Prin realizarea acestor noi construcții, biserica, inițial compusă dintr-o navă dreptunghiulară în stil bazilical, prevăzută la Vest cu un impunător turn clopotniță pe trei etaje, iar la Est cu o absidă semicirculară, care constituie altarul, are acum formă de cruce înscrisă, cu arhitectură de tradiție bizantină.

Tot cu acest prilej a fost construită o clădire monumentală, vis a vis de biserică, Str. Gh. Lazăr Nr. 6, numită „Palatul Eforiei”, cu locuințe la etaj, iar la parter cu birouri, o sală de festivități și spații comerciale (prăvălii).¹⁵ (Foto Nr. 8, 9, sursa: Internet)

Foto Nr. 9, Palatul Eforiei din Turda

Putem spune despre Coriolan Sabău că a fost un demn urmaș al membrilor familiei care încă din sec. XVI s-au implicat în construcția de așezăminte bisericești, școlare, sociale, culturale, comerciale etc.

Astfel că în anul 1936 în paralel cu renovarea bisericii parohiale din Turda Veche a început demersuri susținute pentru construcția unei noi Biserici Greco-Catolice, obținând gratuit de la Primăria Turda prin Decizia Nr. 7294/1936, cu aprobarea Ministerului de Interne Nr. 24.128/22.08.1936, terenul din fața Prefecturii Județului Turda (actualul sediu al primăriei), situat în spatele statuii Dr. Ioan Rațiu. Întrucât noua biserică ar fi acoperit mica Biserică Evanghelică-Luterană (sec. XVII), aflată în spatele ei, spre Parcul Central, în numele comitetului de construcție a bisericii, printr-o scrisoare din data de 19 martie 1937 se adresează Episcopului Dr. Glonys și-i propune cumpărarea bisericii.

---

¹⁵ *Eforia Fondului Cultural și Școlastic al Bisericii Greco-Catolice din Turda Veche*, Eforia, termenul grecesc pentru fundație în principatele românești, era o instituție administrativă a fondurilor și bunurilor proprii cu scop public, cultural și religios, care includea pe lângă biserică, terenuri agricole și intravilane, școală, grădiniță și diferite clădiri din centru orașului cu destinație de locuință sau comercială (prăvălii și ateliere) precum și piața centrală a orașului cu clădirile ce o înconjoară din Piața Republicii și Str. Gh. Lazăr.

În anul 1945 averea bisericii administrată de Eforie, clădiri, mobilier, terenuri, era de 23.525.200 Lei, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba (A.N.D.J.A.), Fondul Mitropolia Română Unită, Blaj, *Exactorat, Protopopiatul Turda*, Dosar nr. 15/1945, din cartea *Parohii greco-catolice Turdene, Istorie și actualitate (1700-2011)*, Pr. Dr. Florin Gheorghiu, Ed. Argonaut, 2011, p. 55.

Pentru orientare, conform Ordinului guvernatorului Băncii Naționale a României și președintelui Institutului Național de Statistică Nr. 4 din 5 august 2003, publicat Monitorul Oficial, Partea I 576 din 12 august 2003, cu intrare în vigoare la 12 august 2003, privind cursul oficial leu/dolar S.U.A. în perioada 1945-1989, prin evaluare la cursul mediu de schimb leu/dolar S.U.A. în anul 1945, 1 US\$ = 98,74 RON, averea echivalentă în valută era de 238.254 US\$, iar la cursul actual, 1 US\$ = 4,04 RON, ar fi fost de 964.928,702 US\$. Valoarea de piață fiind însă acum de 50 de ori mai mare, ~ 40.000.000 EURO.

„... ținând seama de numărul foarte redus al credincioșilor (luterani), comitetul de construcție a crezut de bine să propună cumpărarea bisericii, mai ales că foarte rar se săvârșește slujba, iar pentru necesitățile suflatești ale credincioșilor luterani ar ajunge o capelă în casele parohiale unde în lipsa preotului locuiește în chirie prim-epitropul dumneavoastră. Am crezut de potrivit să vă comunic toate acestea Excelenței Voastre cu rugămintea, că înțelegând situația să binevoiți a da înaltă aprobare hotărând totodată suma care va trebui achitată de comitetul nostru”.¹⁶ (Foto Nr. 10, sursa: Intrenet)

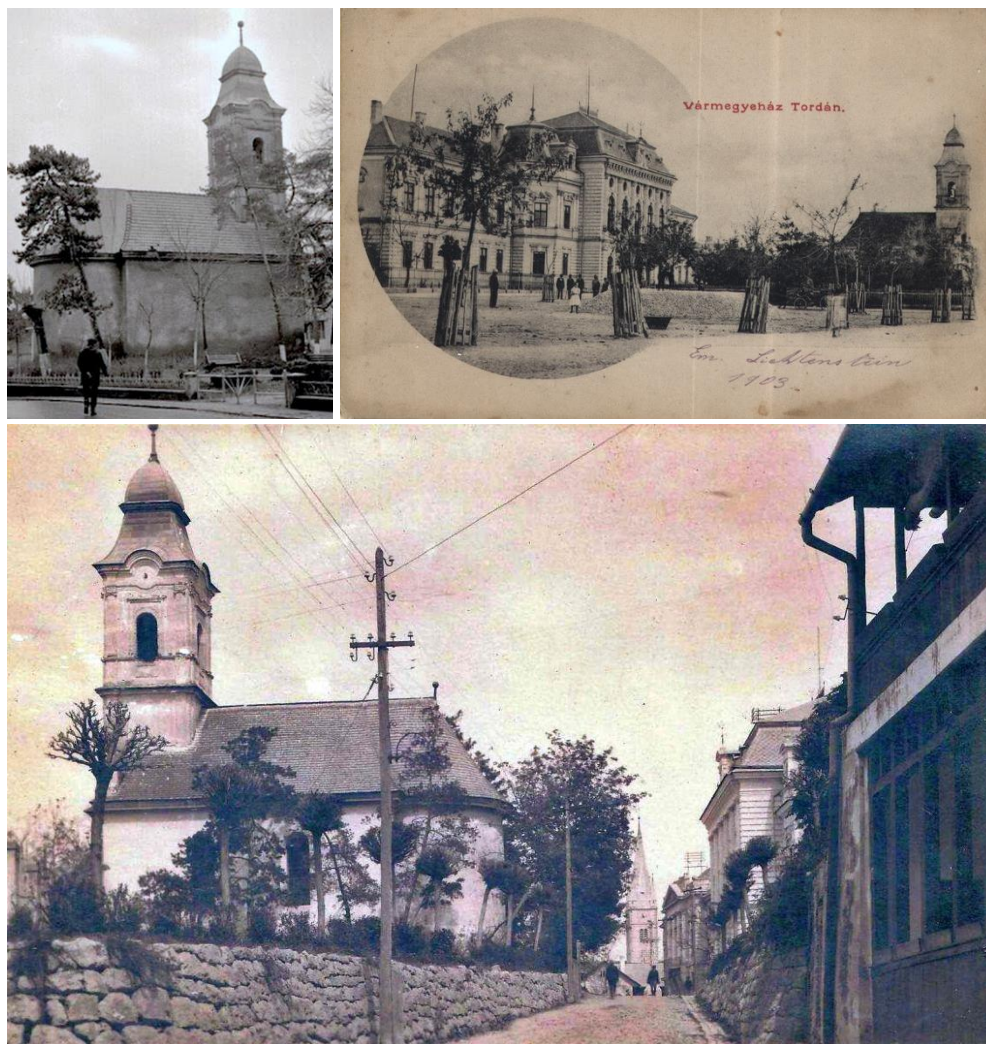

Foto Nr. 10, Fosta Biserică Luterană din Turda

În procesul de construire a noii biserici s-a implicat și Mitropolia de la Blaj, care a aprobat o sumă de 1.000.000 de lei destinată „*Fondului pentru edificarea bisericii noi din Turda Veche*”. Datorită începerii războiului și a evenimentelor grave prin care a trecut Pr. Coriolan Sabău, alături de credincioșii greco-catolici, inițiativa lui s-a transformat într-un vis neîndeplinit.

Definițarea în 1948 a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică a spulberat orice speranță.

¹⁶ Arhiva Parohiei Greco-Catolice Turda Veche, *Cererea pr. Coriolan Sabău către Episcopul Glonys, 19 martie 1937*, în cartea „*Parohii Greco-Catolice Turdene*”, Florin Gheorghiu, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, p.64.

Ca într-un blestem, Biserica Lutherană de Confesiune Augustană, a fost demolată în anul 1986, cu acordul Sinodului Lutheran de la Sibiu, alături de alte clădiri particulare vechi și pe terenul acestora s-a construit o altă clădire cu destinație social-culturală, rămasă acum în ruină.

Este demn de menționat, așa cum reiese din fișele personale, declarațiile unor martori și adeverințele oficiale aflate în dosarele informative, că Pr. Coriolan Sabău cunoștea la perfecție limbile latină, italiană, ungară și germană. În ambele războaie mondiale a fost translator ocazional pentru trupele străine. A fost implicat în activități de cultură națională pe plan local dar și înafara districtului de care aparținea. Astfel îl găsim printre colaboratorii și donatorii Revistei Feminine „Flori de crin” din Șimleu Silvaniei.¹⁷

După terminarea războiului, în anul 1945, Episcopul Valeriu Traian Frențiu, administrator apostolic al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș, l-a numit pe Părintele Lani, Protopop de București, dar, surprinzător, familia Rațiu a cerut să nu fie mutat din Turda.^{18, 19} (Foto Nr. 11-14, sursa: arhiva personală)

¹⁷ Revista Feminină „Flori de crin”, Șimleu Silvaniei în perioada 1934-1936, <http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/50823>

¹⁸ PS Valeriu Traian Frențiu, <http://www.bru.ro/oradea/lista-episcopilor/ps-valeriu-traian-frentiu/>, accesat la data de 03.01.2020.

¹⁹ Episcopul Valeriu Traian Frențiu (1875-1952), <http://www.cnsas.ro/documente/judete/Bihor/2.2.2.pdf>, accesat la data de 05.01.2020.

CLADIT-Y-SA ACE STĂ BİSERICĂ CY İRA
 MYL-S^Y VASILE CEL MARE IN ZILELE LXI-PİX-X
 PAPA ROMEI CAROLI REGELE ROMÂNİCİ
 Şİ RAYMYND ARHİEPİSCOP CATOLIC AL
 BŞCUREŞTILOR IN ANYL MANTYİREİ 1909

Foto Nr. 11-14, Catedrala Episcopală Gr.-Cat. Sf. Vasile cel Mare, 09.03.2023

Episcopul Valeriu Traian Frențiu a răspuns elegant și elogios Protopopiatului Turda, prin scrisoarea din 10 august 1945, citez:

„[...] Cu numirea făcută fratelui Lani n-am voit să impietăm dorința familiei, din contră doream să ne arătam recunoscători față de un membru al ei numindu-l protopop al capitalei punându-l în sfeșnic ca să lumineze tuturor.

Ridicarea lui am făcut-o tocmai pentru calitățile lui frumoase, că la București trebuie să ne prezentăm cât se poate mai bine. Și am făcut-o cu știrea și învoirea lui.

Deja în urmă cu vreo doi ani l-am întrebat dacă primește să fie numit protopop al Capitalei.

El s-a învoit, am amânat însă numirea lui având lipsă de dânsul la Turda unde ne făcea legătura cu episcopatele din teritoriul cedat.

Terminându-se războiul și realipindu-se Ardealul de Nord, n-a mai fost așa mare lipsă de dânsul la Turda și l-am numit conform înțelegerii de mai înainte, respectiv am făcut schimbul cu P. Todericiu care era administratorul Parohiei din București, iar protopop a fost P.Canonic Dr. Mălai care trebuie să se întoarcă la Cluj.

Tocmai din considerație față de familia Rațiu l-am numit pe p. Todericiu numai ca administrator parohial, că la caz că nu vă va conveni să-l putem strămuta oricând.

Dacă îl iubiți pe Lani cred că nu vă veți opune ca să avanseze, ori dacă rămâne paroh la Turda, nu mai poate înainta, fiind însă primul protopop din țară, va merge înainte.

Dintre foștii protopopi din București : Dr. Demetriu Radu, Dr. Ioan Bălan și Dr. Vasile Aftenie au ajuns episcopi. Dr. Iacob Radu și Gheorghe Dănilă au ajuns canonici, iar acum postul de protopop e suplinat de canonicul Dr. Tit Mălai, deci numirea P. Lani a fost o distincție binemeritată și o răsplată, ceea ce nu vă poate supăra ”.²⁰

În perioada 1945-1947, așa cum am menționat mai sus, a fost numit „de jure” protopop de București, dar „de facto” a rămas tot la Turda.^{21, 22} Întrucât după 23 August 1944 părintele Lani a fost arestat de două ori, anchetat și internat în lagărul de la Cluj, în anul 1947 renunță la demnitatea de protopop de București, de mare perspectivă ecleziastică și revine „de jure” în parohia din Turda Veche. Își continuă activitatea de preot paroh până la o nouă arestare, în anul 1948, de data asta urmată de condamnarea sa la 10 luni închisoare. Fotografia de mai jos reprezintă diploma obținută de vărul meu, Curta Ioan, după Prima Sfântă Împărtășanie a vărului meu la vârsta de 10 ani. (Foto Nr. 15, sursa: Arhiva personală)

Foto Nr. 15, Diploma de la Prima Sfântă împărtășanie a vărului meu

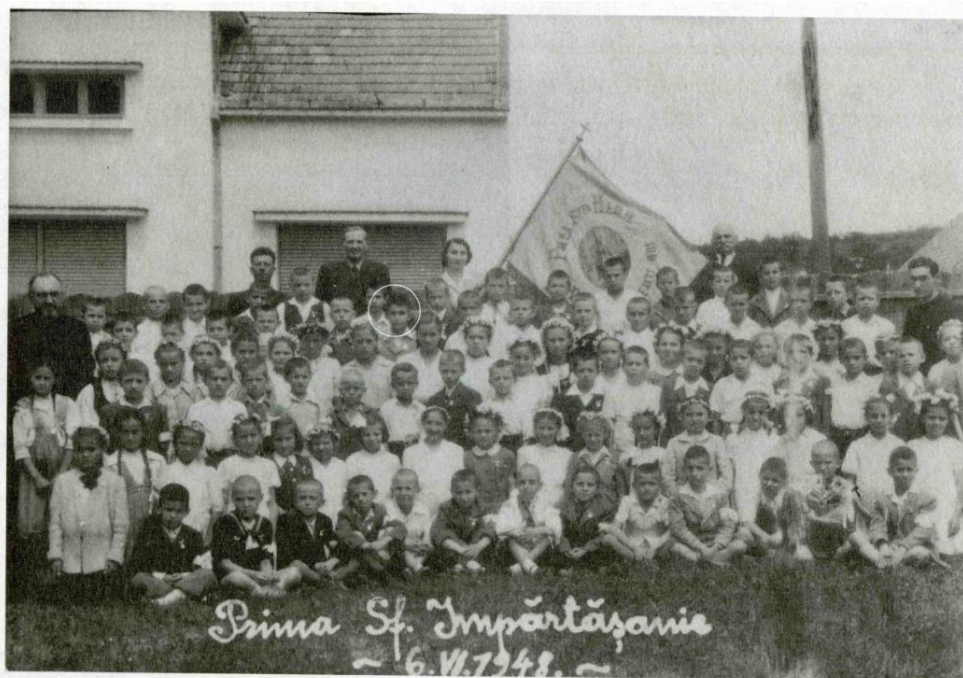
În fotografia următoare, în partea stângă, părintele Lani (atunci avea 51 de ani), este alături de copiii din parohie, după Prima împărtășanie, în data de 6 iunie 1948. Fotografia am primit-o de la domnul Radu Cerghizan (cel din medalionul cu cerc alb), din Germania (născut în Turda), a cărui mamă era descendentă din familia Rațiu.

²⁰ Arhiva Parohiei Greco-Catolice Turda, *Scrisoarea Episcopului Valeriu Traian Frențiu către familia Rațiu*, 10 august 1945.

²¹ Dăneș, Marcel, Ioan, *Ibidem*, p. 198, <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/445.pdf>, accesat la data de 03.01.2020.

²² *Catedrala Sfântul Vasile cel Mare din București*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Catedrala_Sf%C3%A2ntul_Vasile_din_Bucure%C8%99ti, accesat la data de 03.01.2020.

Cred că aceasta este ultima poză în activitate a părintelui Lani, deoarece după decembrie 1948 a fost scos din rândurile clerului. (Foto Nr. 16, sursa: arhiva Fam. Poruțiu)

Imagine de la Prima Împărtășanie Parohia Turda Veche-6 iunie 1948- în stânga Pr. Coriolan Sabău (Arhiva fam. Poruțiu)

Foto Nr. 16, Prima Împărtășanie, 6 iunie 1948

După interzicerea (desființarea) prin Decretul 358 din 1 decembrie 1948 a Bisericii Greco-Catolice, Pr. Coriolan Nicolae Sabău, arestat fiind, refuză să „revină” la ortodoxie și își pierde dreptul de a profesa ca preot.²³

„Eu vreau să mor în religia în care m-am născut!”, era invariabil răspunsul lui la presiunea autorităților comunistoide.

După ispășirea pedepsei în temuta închisoare de la Aiud, până la sfârșitul vieții a avut domiciliu obligatoriu (forțat) în comuna natală Lupșa, trăind în casa moștenită împreună cu frații săi de la părinți. În anii de domiciliu forțat, Protop. Sabău a construit o capelă pe cheltuială proprie, în care a continuat să slujească în ritul greco-catolic. El primea credincioșii indiferent de confesiune (era de un ecumenism firesc și încurajator), deși știa că este permanent urmărit de Securitate. Numele său este rostit și acum cu respect de către cei care l-au cunoscut.

În memoria lupșenilor (Lupșa este la poalele Masivului Muntele Mare, pe vârful căruia mi-am desfășurat activitatea ca locotenent, în primii doi ani ai carierei de ofițer de radiolocație), părintele Coriolan Sabău a rămas ca fiind primul mare intelectual al comunei Lupșa și cel mai mare duhovnic din zona Apusenilor. În semn de mare prețuire și respect, este supranumit „Patriarhul Moșilor”, „Patriarhul Munților Apuseni”, aș îndrăzni să-l numesc eu, dacă vrem să fim riguroși și să acceptăm existența aici a două populații românești foarte vechi, distincte, „Moșii” și „Mocanii”, el aparținând ca și mine „Mocănimii Arieșului”.²⁴

²³ DECRET nr. 358 din 12 decembrie 1948 pentru stabilirea situației de drept a fostului cult greco-catolic, Publicat în BULETINUL OFICIAL nr. 281 din 2 decembrie 1948, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/22875>, accesat la data de 21.01.2021.

²⁴ Mocanii nu sunt moși: Trăiesc între Abrud și Zlatna, între valea Ampoiului și Cheile Râmețului și ale Întregalde, precum și între valea Arieșului, până în nordul județului Alba, , <https://apuseni.info/2023/06/07/mocanii-nu-sunt->

Istoricul, Prof. Dr. Ioan Vlad, originar din Lupșa, care l-a cunoscut personal și în preajma căruia a fost în anii adolescenței, scrie despre el elogios:

„[Părintele Lani] a fost un trudnic slujitor al Domnului, un teolog desăvârșit, un duhovnic cu har, și peste toate, un doctor de suflete, un înțelept în toate ale vieții, la care veneau oamenii cu toate necazurile și durerile lor ca la un oracol antic sau ca la un Daniel Sihastru al Muntelui Mare.”²⁵

Lupșenii de pretutindeni, îi cinstesc memoria și-i poartă o deosebită recunoștință pentru înalta sa ținută morală, pentru înțelepciunea sa, pentru reperele lui valorice, pentru soluțiile lui la problemele vieții și pentru noblețea lui.²⁶

Este înmormântat în cimitirul Bisericii Sf. Gheorghe din Lupșa. (Foto Nr. 17, sursa: Internet)

Foto Nr. 17, Ep. Florentin Crihălmeanu, la mormântul lui Coriolan Sabău, Lupșa

În calitate de cercetător acreditat al C.N.S.A.S., am studiat cu atenție cele trei volume ale dosarului informativ Nr. I 0006577, pus la dispoziție, care conține un număr de 242 de file.²⁷

Primul volum, cel mai mare, are 163 de file și cuprinde documente olografe, adrese ale organelor de anchetă și urmărire informativă începând cu anul 1945, documente dactilografiate și apoi semnate de persoanele în cauză, procese verbale, declarații, telegrame, memorii etc.

Din capul locului se poate observa cu ușurință că dosarul a fost întocmit de către organele de anchetă - Inspectoratul Regional de Poliție Cluj, Poliția de Reședință Turda, Biroul / Serviciul Poliției de Siguranță Cluj / Turda, organele Securității Poporului Cluj / Turda - cu scopul vădit de a-l hărțui și în final a-l învinovăți cu orice preț.

[moti-traiesc-intre-abrud-si-zlatna-intre-valea-ampoiului-si-cheile-rametului-si-ale-intregalde-precum-si-intre-valea-ariesului-pana-in-nordul-judetului-alba/](#), accesat la data de 16.06.2023.

²⁵ Vlad, Ioan, *Ibidem*, p. 676.

²⁶ Primăria Comunei Lupșa, <https://www.primarialupsa.ro/comuna-lup%C8%99a/post/8/lup%C8%99eni-de-frunte/>, accesat la data de 19.01.2020.

²⁷ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, 2, 3, *passim*.

Faptele care i s-au imputat și pentru care a fost urmărit, anchetat și arestat au fost: activitate legionară (nerecunoscută și nedovedită în vreun fel); găzduirea unui legionar urmărit despre care el susține cu obstinație că nu-i știa adevăratul nume și nici că era legionar (fapt real). Acest aspect a fost speculat de către anchetatori prin înscenarea unei provocări, din păcate reușită, fapt care a dus la arestarea sa, dar ulterior a fost eliberat din lipsă de probe.

Urmărirea lui a continuat, fiind acuzat pentru tăinuirea existenței unei organizații subversive legionare care colecta bani pentru ajutorarea legionarilor aflați în închisori (fapt real), fără a se putea dovedi însă că el personal a contribuit cu bani, fapt ignorat de anchetatori care l-au arestat din nou și l-au trimis în judecată, de data asta fiind condamnat. Aceasta a fost singura reușită de altfel, din toate cele patru arestări care urmăreau condamnarea sa. Toate aceste acuzații fiind de o gravitate extremă, în acele vremuri tulburi se soldau cvasiobligatoriu cu ani grei de temniță. Preotul Coriolan Nicolae Sabău a respins cu fermitate, punct cu punct, toate acuzațiile aduse de către anchetatori pe baza denunțurilor din partea unor persoane fizice aflate sub stare de arest, instituții ale statului sau organizații politice comunistoide, antinaționale și antiromânești.

Din două rapoarte succesive, aflate în Vol. 1, datele 10 și 11.10.1941 ale Biroului Poliției de Siguranță din cadrul Poliției de Reședință Turda, rezultă că Pr. Coriolan Sabău era încadrat informativ și „ținut sub de aproape supraveghere” pe linia legăturilor cu foștii legionari din Turda.²⁸

Din documentele aflate la dosar nu rezultă concret în niciun fel că ar fi fost membru al organizației legionare din Turda, așa cum se insinua în denunțurile partidelor și organizațiilor politice membre ale Frontului Național Democratic (Partidul Comunist din Turda, Partidul Social Democrat din Turda, Comunitatea Evreilor din Turda, Frontul Plugarilor Jud. Turda), Prefectura Județului Turda și Poliția Turda.

Cu toate acestea, din documentele aflate în Vol. 3 al dosarului reiese că Preotul Coriolan Sabău a fost reclamat în continuare ca fost legionar și după eliberarea sa din lagărul de la Cluj din lipsă de dovezi, fiind permanent hărțuit cu scopul de a-l condamna și întemnița cu orice preț:

1. Comunitatea Evreilor din Turda prin adresa Nr. 102/1945, pct. 18 spune: „*Sabou Coriolan, profesor [la] liceul teoretic Turda, legionar a fost deținut și în prezent este pe picior liber.*”

2. Partidul Comunist din Județul Turda, foarte vehement și de repetate ori acuză (adresele Nr. 694/11.09.1945, 695/05.12.1945 și 835/1945): „*4. Sabău Coriolan profesor preot, Turda, în timpul legionarilor prefectul legionar Hanu locuia la domiciliul lui și tot aici era cuibul intelectualilor legionari.*

În timpul rebeliunii toate directivele erau date de la locuință și conduse în mare parte de Statul Major legionar din care făcea parte și profesorul Sabău.

A activat și după 23 August, pentru care fapt a fost internat în lagăr și nu cunoaștem motivele pentru care a fost eliberat.”

3. „*Situația sa ca legionar - se arată în documentul Poliției Turda Nr. 3391/19.09.1945 - a fost verificată de Comisiunea de punere în pază a legionarilor care în ședința ținută la 25 Dec.1944 a hotărât că nu este cazul de a fi încadrat în Disp. Ord. Nr. 213.987/44 Minist. Af. Interne.*”²⁹

²⁸ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f.f. 17, 18.

²⁹ Din ordinul primului-ministru, generalul Nicolae Rădescu, la 22 decembrie 1944, s-au înființat în fiecare județ „Comisii de punere sub pază a legionarilor”, compuse dintr-un magistrat și reprezentanți ai partidelor din „Blocul

4. În adresa Nr. 40603/1945, Legiunea de Jandarmi Cluj-Turda precizează însă foarte clar că: „4. Sabău Coriolan prof. La Liceul Teoretic Turda. Nu este cunoscut la această legiune ca membru al fostei mișcări legionare”.

5. PSD Turda, în adresa Nr. 107/1945, consemnează: „4. Coriolan Sabău, prof. Turda. A fost înscris în mișcarea legionară. N-a activat având sentimente patriotice.”

6. Frontul Plugarilor din Jud. Turda în adresa Nr. 247/31.08.1945 relatează: „4. Sabău Coriolan, prof. Cunoscut ca activist legionar. Nu cunoaștem orientarea politică a susnumitului, însă după data de 23 Aug. 1944, nu a săvârșit fapte care să-l arate ca element periculos democrației.”³⁰

În Vol. 2 al dosarului, intitulat „Dosar de verificare privind pe „Simonca”, alias Coriolan Nicolae Sabău, deschis la 23.05.1967 și închis la 02.02.1968, 59 de file”, se găsesc multe documente informative care denotă că Pr. Coriolan Nicolae Sabău a fost încadrat informativ pe toată durata domiciliului forțat la Lupșa.

Securitatea i-a interceptat toată corespondența și a folosit ca surse informatori recrutați dintre vecini sau foste cunoștințe, apropiați preotului, unii având domiciliul în alte zone ale țării (Zalău, Năsăud, Turda, Bacău, Alba Iulia, București) și „marșrutizați” la Lupșa.

În „Nota” din data de 16.02.1968, de clasare a Dosarului de verificare s-a hotărât închiderea dosarului cu „propunerea de clasare a materialului informativ la Secția „C” și urmărirea elementului în baza de lucru”.

După câteva luni, într-un Raport al Grupei de Securitate Câmpeni din data de 17.06.1968 se propune scoaterea sa din baza de lucru pe motiv „că acesta în prezent este bătrân și bolnav” și să fie trecut în evidența generală, cu alte cuvinte a rămas în atenția securității până la moartea sa în anul 1974.³¹

Studiul dosarelor informative puse la dispoziție de C.N.S.A.S. ne oferă posibilitatea cunoașterii profilului socio-uman al lui Coriolan Nicolae Sabău care timp de 35 de ani, din anul 1939, când presupuneau că ar fi devenit „simpatizant al mișcării legionare” și până în anul 1974, la moartea sa, a fost permanent în supravegherea organelor de represiune ale statului indiferent de regimul politic care a deținut puterea politică în România. Cu toate că după eliberarea din închisoare, aflat cu domiciliu forțat, s-a încercat de nenumărate ori racolarea sa prin „metoda șantajului”, nu a cedat, a rămas cu conștiința curată.

În toată această lungă și grea perioadă a vieții sale, ca de altfel și a întregului popor român, în timpul celor patru dictaturi (regală, național-legionară, militară antonesciană și comunistă) și a celor patru ani de război, el și-a îndeplinit cu devotament misiunea de preot paroh, păstor sufletească pe peste 5000 de credincioși greco-catolici ai parohiei Turda Veche.

---

guvernamental”: PNT și PNL câte un reprezentant de fiecare, iar FND (Frontul Național Democratic) doi reprezentanți. Acestea trebuiau să-i identifice pe legionarii locali, să le cerceteze dosarele din arhiva Ministerului de Interne și să propună arestări. După 6 Martie 1945, guvernul Petru Groza s-a ocupat în continuare de legionari. Astfel că în luna aprilie 1945 au fost date dispoziții pentru arestarea legionarilor din teritoriul rural care au fost internați în lagărele de la Slobozia și Caracal. Deținuții legionari erau în custodia Comisiei Aliate de Control, orice cereri referitoare la aceștia trebuiau adresate către această comisie. – *n.a.*

³⁰ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 3, f.f. 2-12.

³¹ *Ibidem*, Vol. 2, f.f. 37-39.

În Șematismul pe anul 1937, este menționat ca „viceprotopop onorar” al Districtului Protopopesc Turda, Multonoratul și Clarisimul Dr. Coriolan Sabău.³² (Foto Nr. 18, sursa: Internet)

21. Turda-Veche (Str. Gh. Lazar No. 17) (Turda) —
2546. Paroh: MO. și Cl. Dr. Coriolan Sabău, vpp. on. G.,
p. Turda.

Foto nr. 18, Extras din Șematismul de la 1937

Meritele sale au fost recunoscute de ierarhia Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, având înalta onoare de a fi numit *Protopop greco-catolic de București*, în anul 1945, așa cum am menționat mai sus.

Din inițiativa sa, cu ocazia aniversării de 100 de ani de la sfințirea Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Turda Veche (Biserica Rățeștilor), ctitorită de către Prep. Cap. Can. Basiliu Rațiu de Noșlac și Familia Rațiu de Noșlac din Turda în anul 1839, biserica a fost complet renovată.

S-au construit două abside circulare la naos și două sacristii în părțile laterale ale altarului, schimbând arhitectura originală a bisericii de tip „navă romană” în cea de tip „cruce greacă”.

De asemenea s-a construit Palatul Eforiei Bisericii Rățeștilor, clădirea cu etaj din str. Gh. Lazar nr. 6, cu prăvălii și ateliere meșteșugărești la parter, iar la etaj locuințe.

După preluarea de către ortodocși a Eforiei, la parterul acesteia au fost instalate birourile Autogării „I.R.T.A.” Turda.

În perioada Dictatului de la Viena, când Turda a devenit oraș de graniță, a acordat sprijin moral, creștinesc și material refugiaților din Ardealul de Nord, amenajând două camere în casa parohială (vis a vis de biserica) pentru cazare temporară, asigurând totodată hrană și ajutoare materiale din surse proprii și din donații.

În perioada regimului legionar a salvat mulți români și evrei din Turda de prigoana Poliției Legionare și a intervenit la autorități pentru „încetarea atrocităților și terorismului poliției legionare”.

A participat ca invitat la câteva ședințe ținute la prefectura județului unde a pledat pentru cauza dreptății fără discriminare în raport cu cetățenii.

Pentru aceasta și-a riscat libertatea și viața, fiind amenințat de către șeful poliției legionare din Turda cu arestarea și chiar cu împușcarea.

Ulterior, contrar acestor fapte umanitare curajoase a fost denunțat în mod fals, cercetat, reținut și acuzat că a participat la activități legionare, dar nu a fost găsit niciodată vinovat.

Astfel, potrivit Procesului-Verbal (f.n.) din 16 Noiembrie 1944, semnat de către Comisarul ajutor al Poliției de Siguranță Turda, Pr. Sabău a fost arestat și reținut la Poliția Orașului Turda. În urma percheziției domiciliare și corporale rezultatul a fost „negativ”.

Ulterior, potrivit Procesului-Verbal din data de 25 Decembrie 1944 Comisia Operativă de arestare din Turda a hotărât eliberarea lui pentru următoarele motive:

„Comisiunea a hotărât să nu fie arestat întrucât nu se încadrează în dispozițiunile ord. Nr. 23987 din 22 Dec. 1944 al Min. Af. Interne, Subsecret. Pentru poliție și sig.”³³

³² Șematismul clerului Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1937, <https://drive.google.com/file/d/0B8GiRyoGAALhSVMZzZuWUZVcEU/view>, accesat la data de 22.01.2021, p.60.

³³ A.C.N.S.A.S., *Ibidem*, f.f. 82-83.

În timpul războiului, în toată perioada ocupației germano-ungare și apoi sovietice a orașului, a fost singurul preot care n-a părăsit orașul.

A ajutat multe familii care au rămas fără case în urma bombardamentelor și copiii rămași orfani, asigurându-le cazare, hrană și îmbrăcăminte.

Fiind singurul preot din oraș a asigurat asistență religioasă tuturor celor care au avut nevoie indiferent de religie sau naționalitate și a prestat gratuit toate serviciile religioase de care populația orașului a avut nevoie, inclusiv înmormântări.

Mircea Dimitrie Rațiu, văr cu Pr. Coriolan Nicolae Sabău, menționează în manuscrisul său de memorii „*Amintiri grăite*”, Caseta 13, câteva aspecte:

„Vărul meu, Coriolan Sabău povestea că el, în această perioadă vizita pe răniți, pe muribunzi în cursul acestei campanii și el a menținut o stare de spirit.

A trecut din casă în casă, ca preot și a trecut și pe la locuința noastră. Spunea că era ceva de nedescris. Erau oameni beți și ruși care s-au înecat pur și simplu la spargerea butoaielor de vin.”

Cu toate acestea imediat după instalarea „*regimului de ocupație sovietică*” în Ardealul de Nord și a „*regimului democratic*” pe teritoriul rămas sub administrația românească, a fost din nou denunțat, reținut și internat la Cluj, fiind eliberat din lipsă de probe.³⁴

După instalarea Guvernului Petru Groza la 6 Martie 1945, pentru Pr. Coriolan Sabău începe calvarul persecuțiilor politice, fiind arestat, anchetat și reținut de două ori.

În perioada 1945-1948, în Turda, Str. Traian, Nr. 37 era Orfelinatul „Providența” aflat sub patronajul Bisericii Greco-Catolice și administrat de călugarii Ordinului Sfântul Vasile cel Mare.³⁵ Aici funcționa o capela publică la care participau și credincioși din oraș. Duminicile copiii erau solicitați de **părintele Lani** să cânte la Biserica Rățeștilor.³⁶

Prima arestare a avut loc în data de 25 aprilie 1945, pentru că a cazat de două ori în camerele parohiei, lucru pe care îl făcea în mod curent încă din anul 1940 pentru oricine solicita aceasta, un sublocotenent de armată cu numele fals Ionel Câmpianu, în realitate Ioan Boantă, pe care nu l-a cunoscut până atunci și despre care nu știa că a fost legionar și că este urmărit de poliție.

„Numitul se face vinovat pentru adăpostirea unui legionar înfocat și periculos, despre care știa cine este, dovedindu-și astfel legătura cu mișcarea legionară”, se spune în documentele de acuzare din dosar.

---

³⁴ În Armistițiul semnat cu România (la Moscova pe 12 septembrie 1944), în articolul 3 se menționa: „Guvernul și Înalțul Comandament al României vor asigura Sovieticilor și altor forțe aliate facilități pentru a se mișca liber pe teritoriul României în orice direcție, fiind oferite unor astfel de mișcări orice asistență posibilă cu propriile mijloace de comunicare românești și pe cheltuiala Statului Român indiferent că sunt pe pământ, apă sau în aer.” Iar articolul 18 preciza: „O Comisie Aliată de Control va fi stabilită și va prelua sarcina de punere în practică și control a prezentelor termene, sub comanda Înalțului Comandament Sovietic.”

În anexa la articolul 18, era specificat clar faptul că „Guvernul României și toate organele sale vor îndeplini toate instrucțiunile Comisiei Aliate de Control definite”, și că această comisie își va avea sediul la București.

În concordanță cu articolul 14 al pactului de armistițiu, au fost create 2 tribunale ale poporului pentru a judeca suspecții de crime de război, unul la București și altul la Cluj. – n.a.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Ocupa%C8%9Bia_sovietic%C4%83_a_Rom%C3%A2niei, accesat în data de 29.12.2019.

³⁵ Florin Gheorghiu, *Parohii greco-catolice turdene. Istorie și actualitate*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, pag. 70.

³⁶ Florin Gheorghiu, *Parohii greco-catolice turdene. Istorie și actualitate*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, pag. 70.

Pentru acest lucru a fost reținut inițial pe o perioadă nedeterminată în lagărul de la Cluj. După 5 luni este eliberat în data de 28.09.1945, deși decizia Ministrului de Interne de eliberare imediată din lipsă de probe, a fost emisă în data de 19.07.1945.

În dosarul informativ Vol. 1, se găsesc 21 (douăzeci și una) de declarații din zilele de 26 - 27.04.1945 ale unor locuitori din Turda și Cluj, de diferite profesii, naționalități și confesiuni, oameni simpli, dar și cu pregătire, unanim favorabile la adresa Pr. Coriolan Sabău:

Dr. Dumitru Manu - profesor la Academia de Teologie din Cluj, Laszloffy Aladar (ungur) - funcționar la Apărarea Patriotică Turda și membru în Comitetul Uniunii Populare Maghiare Turda, Alexandru Chișiu - [maistru tâmplar], Alexandru Pop - preot și administrator al Parohiei Turda Veche, Vasile Cerghizan - preot și profesor, Gheorghe Radu [avocat], Petru Suciu - profesor, Ioan Dan - croitor, Augustin Rațiu - avocat consilier Cl. I.

Lista continuă cu Botoș Iacob - comerciant, Ioan Popa, Dr. Octavian Furnea, Alexandru Chicinaș, Ioan Botoș - muncitor (semnează cu degetul arătător stânga), Ilie Borza - muncitor (semnează cu degetul arătător stânga), Alexandru Jac - muncitor, Sabin Giurgiu - funcționar CFR, Ioan Hiricsko - mecanic, Andrei Vass (ungur) - comerciant, Isac Abraham (evreu salvat de Pr. Sabău din mâinile Poliției Legionare), Gavril Coroiu - învățător.

În unanimitate este apreciată *„ținuta deosebită a preotului Coriolan Sabău față toți semenii, indiferent de naționalitate și religie și atitudinea părintească indiferent că au fost români, unguri sau evrei.*

A acordat mult ajutor refugiaților din Ardealul de Nord, n-a făcut politică de niciun fel, nici înainte și nici după 23 August 1944, n-a persecutat pe nimeni, evrei, unguri sau țigani,” se spune în aceste declarații de susținere.

De multe ori și-a riscat viața. Într-una din declarații, de exemplu, se spune că a fost atacat cu foc de revolver de către un honved (infanterist) ungur, dar acesta a greșit ținta și glonțul a ricoșat în perete.

A acordat ajutor și adăpost celor rămași fără casă, răniților și nevoiașilor, având o comportare ireproșabilă, a fost respectat de către toți credincioșii, chiar și de către cei de alte confesiuni. Prof. Dr. Dumitru Manu declară foarte relevant: *„[...] cunosc personal pe Multonoratul Domn Dr. Coriolan Sabău protopop în Turda, și de curând numit pentru meritele sale excepționale Protopop al Bucureștilor.*

Îi cunosc activitatea pentru ajutorarea celor alungați din Ardealul de Nord de Hortiști, mii de oameni refugiați au fost ajutamați personal de Domnia Sa.

Pe timpul războiului cu nemții și ungurii în septembrie 1944 a rămas în Turda, singurul preot, care a stat tot timpul alături de cei necăjiți. A cercetat [vizitat] pe toți cei răniți - civili - în timpul războiului fără deosebire de religie și naționalitate.

I-a înmormântat pe români, unguri și pe cei în viață i-a încurajat. Politică activă n-a făcut. S-a restrâns la activitatea de lucru bisericesc și prin Consulatul Român a mijlocit corespondența refugiaților cu cei rămași în Ardealul de Nord. Activitatea lui este cunoscută de episcopii români din Cluj, atât Excelența Sa Hosu cât și Excelența Sa Colan.

Îmi asum răspunderea deplină a acestei declarații și la nevoie o pot întări cu jurământ!”

Isac Abraham (evreu): *„Declar că Dl părinte Sabău Coriolan n-a făcut niciun rău evreilor în tot timpul de la 1940 încoace, cât și înainte.*

Chiar eu personal am fost ridicat de legionari și dus la sediul lor, iar în timpul deținerii a intervenit părintele Sabău personal pentru eliberarea mea din mâinile legionarilor.”

Această solidaritate impresionantă cu Pr. Coriolan Sabău a contribuit la eliberarea sa, ceea ce a deranjat mult organele de anchetă, care nu s-au împăcat niciodată cu acest lucru.

O contribuție la fel de importantă le-au avut memoriile și telegramele adresate Primului ministru Dr. Petru Groza, Ministrului Afacerilor Externe Ana Pauker, Ministrului Justiției Lucrețiu Pătrășcanu, Ministrului Afacerilor Interne Teohari Georgescu și Ministrului Cultelor Pr. Constantin Burducea.^{37, 38, 39, 40, 41}

Ministrul - preot Constantin Burducea a rămas în conștiința publică de atunci cu o butadă amuzantă care a intrat în folclor.

Astfel, uneori când se întâlneau doi cunoscuți, cu simțul umorului mai dezvoltat, avea loc un dialog scurt, cu două înțelesuri, pe un ton ușor ironic, aluziv:

„- Ce mai faci?

- Ce să fac?

- Ia, ca preotul Burducea. Când cu steaua, când cu crucea!”

Redau mai jos câteva extrase din documentele existente la dosar:

1. La data de 11.05.1945, a fost trimisă o telegramă „fulger” Dr. Petru Groza, Peședintele Consiliului de Miniștri din partea Consiliului Parohial, asociațiilor religioase și a enoriașilor în care se solicita eliberarea sa din arest:

„Consiliul Parohial și asociațiile religioase Reuniunea Mariană, AGRU, Eforia Fondului Cultural, Reuniunea Corală și cei 5000 [de] enoriași, intelectuali, meseriași, muncitori, țărani, aparținători Parohiei Române Unite din Turda, îngrijorați de soarta parohului DR. Coriolan Sabău, care în ziua de 25 aprilie 1945 a fost ridicat după terminarea serviciului divin, fără indicarea de motive de către Poliția din Cluj, unde se află deținut în prezent, respectuos vă roagă să binevoiți a deschide o anchetă pentru lămurirea cauzei deținerii în credința nevinovăției deținutului.

Cu onoare vă rugăm a dispune eliberarea lui.

*În numele Consiliului Parohial, asociațiilor religioase și a enoriașilor, Alexandru Pop, secretar.”*⁴²

2. Prin memoriul Nr. 3236/11.08.1945, consilierii curatori și enoriașii parohiei, din inițiativa Dr. Augustin Rațiu, se adresează Ministrului Justiției, Dr. Lucrețiu Pătrășcanu în chestiunea Pr. Coriolan Sabău, pentru a face dreptate.

În acest memoriu Pr. Coriolan Sabău este prezentat foarte laudativ.⁴³

3. În data de 28.05.1945, cu adresa Nr. 326, Episcopul Dr. Iuliu Hossu îl elogiază pe Pr. Coriolan Sabău și-l roagă pe Ministrul Cultelor Constantin Burducea (cel de mai sus): „a face dreptate eroului iubirii creștinești și a reabilita”.⁴⁴

³⁷ Petru Groza, https://ro.wikipedia.org/wiki/Petru_Groza, accesat la data de 04.01.2020

³⁸ Ana Pauker, https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Pauker, accesat la data de 04.01.2020

³⁹ Lucrețiu Pătrășcanu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Lucre%C8%9Biu_P%C4%83tr%C4%83%C8%99canu, accesat la data de 04.01.2020

⁴⁰ Teohari Georgescu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Teohari_Georgescu, accesat la data de 04.01.2020

⁴¹ Constantin Burducea, https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Burducea, accesat la data de 04.01.2020

⁴² A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f.f. 22-23.

⁴³ *Ibidem*, f.f. 29-31.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 32.

4. Memoriul înaintat Primului Ministru Dr. Petru Groza:

„Consiliul parohial și Asociațiile religioase: Reuniunea Sf. Maria, Eforia Fondului Cultural, AGRU, Reuniunea corală, întruniți în ședința comună extraordinară în ziua de 11 Mai 1945 orele 10, în numele celor 5000 enoriași: intelectuali, meseriași, muncitori, țărani, aparținători parohiei române – unite din Turda, îngrijorați de soarta parohului lor Dr. Coriolan Sabău, care în ziua de 25 Aprilie a fost ridicat după terminarea serviciului divin, fără indicarea motivelor, de către Poliția din Cluj, unde se află deținut și în prezent, respectuos vă roagă să binevoiți a deschide o anchetă pentru lămurirea cauzelor deținerii.

În credința nevinovăției deținutului, cu onoare vă rugăm să binevoiți eliberarea lui.”⁴⁵

În partea dreapta sus, memoriul are recomandarea Episcopului Dr. Vasile Aftenie, episcop vicar de București⁴⁶: *„Episcopul Dr. Vasile Aftenie recomandă cu toată căldura cererea de față. Buc. 28.V.945”.*

5. Adresa Nr. 1112/3/29.05.1945 a Ministerului de Interne către Inspectoratul de Poliție Cluj, urmare a adresei Nr. 106/23.05.1945 a Episcopului Vasile Aftenie, Vicar General Arhiepiscopesc de București către Ministrul de Interne Teohari Georgescu. În anexă este prezentat Memoriul Consiliului Parohial Turda Veche din 11/05/1945: *„Domnule Ministru, Ni se aduce la cunoștință din partea Sfintei Mitropolii din Blaj, că Preotul nostru Protopop Dr. Coriolan Sabău din Turda a fost ridicat de către Poliția din Cluj, de la domiciliul său și transportat în închisoarea Poliției din Cluj.*

Nu cunoaștem până azi motivele acestei măsuri polițienești. Întrucât tocmai acum sunt în curs lucrările de epurăție la On. Minister al Cultelor, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune cercetarea cazului cu toată urgența posibilă, comunicându-ne rezultatul, pentru ca noi la rândul nostru să putem da cuvenitele informațiuni Ono. Ministerului Cultelor.”⁴⁷

6. În sprijinul eliberării Pr. Sabău, Mitropolia de la Blaj s-a adresat și „Nunțiatunii Apostolice” din București⁴⁸ care a intervenit la Ministerul Afacerilor Străine, condus de către Ana Pauker și care se adresează Ministrului Afacerilor Interne Teohari Georgescu.

„Având în vedere că Nunciatura ne semnalează necesitatea urgentă de a se rezolva favorabil această chestiune, cauzând altfel de mare neajuns autorității ecleziastice.

Vă rugăm să binevoiți a dispune să mi se comunice, cele ce se vor decide, spre a putea transmite cât mai curând rezultatul.”, spune în adresă.⁴⁹

Cu toate că în cele din urmă a fost eliberat, fără a i se putea dovedi clar vinovăția, fiind un lider incontestabil al comunității laice și greco-catolice turdene, deși recent numit protopop de București, călit, cu o statură morală și umană uriașă, a fost considerat în continuare un pericol din ce în ce mai mare în calea sovietizării României.

Astfel a devenit inevitabil o „țintă” a „regimului democratic”, ajuns foarte puternic după: eliminarea P.N.Ț. din viața politică; abdicarea regelui; acapararea tuturor pârghiilor puterii; declanșarea sub toate formele a exterminării cvasitotalității clasei politice, intelectuale și militare antebelice.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 73.

⁴⁶ Vasile Aftenie, https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_Aftenie, accesat la data de 04.01.2020.

⁴⁷ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f.f. 89-93.

⁴⁸ Nunțiatura = misiunea diplomatică a **Vaticanului**, echivalentă unei ambasade. – *n.a.*

⁴⁹ A.C.N.S.A.S., *Ibidem*, f. 96.

A continuat să fie supravegheat informativ (*vânat*), pentru a-i descoperi o vină, oricât de mică, în activitatea sa bisericească și particulară și astfel să fie cu orice preț arestat, anchetat, învinuit, condamnat la închisoare și eliminat din viața obștii sale.

Pentru multe dintre victimele represiunii politice, până la începutul anilor '60, cea mai la îndemână acuzație pentru a fi eliminat din viața publică era „*simpatia, apartenența sau diferite gesturi de solidaritate cu mișcarea legionară sau cu membrii ei*”.

Un denunț, chiar discutabil, o întâlnire simplă, nu mai vorbesc de una cu subiect și predicat legionar avea un rezultat devastator asupra celui în cauză. Imediat era arestat, anchetat, acuzat de săvârșirea celor mai grave infracțiuni, trimis în fața Tribunalului Militar și condamnat la ani grei de temniță.

Așa s-a întâmplat și în cazul Pr. Coriolan Sabău.

În luna Iulie 1948 este arestat din nou pentru că fiind contactat de către un legionar în scopul de a dona bani pentru ajutorarea legionarilor arestați și a familiilor acestora, cu toate că s-a dovedit că nu a dat bani, a omis să anunțe autoritățile, fiind învinovățit pentru „*tăinuirea unei organizații subversive*”.

Prin sentința Nr. 525/03.05.1949 a Tribunalului Militar Cluj a fost condamnat la 10 luni închisoare pentru „*Uneltirea contra ordinii sociale*” și întemnițat la Aiud în perioada 25.07.1948 - 10.06.1949.⁵⁰

De data aceasta nimeni n-a mai putut interveni pentru salvarea sa din ghearele atotputernicei Securități a Poporului.

Securitatea era în România acelor ani și până în 1989 teribil de puternică și solidă, era o instituție a fricii și crimei politice, era „*poliția politică*”, NKVD-ul în variantă românească, era „*Gestapo-ul comunist*”, **o mafie organizată la nivelul statului, instalată la putere de ocupanții sovietici și îndreptată împotriva națiunii române bimilenare.**

În timpul celei de-a doua arestări are loc desființarea Bisericii Greco-Catolice din România. În închisoare la Aiud fiind, Pr. Coriolan Sabău refuză să „*revină*” la ortodoxie.

După eliberarea din închisoare este trimis cu domiciliu obligatoriu (forțat, în limbajul vremii) în comuna sa natală Lupșa, unde a rămas supravegheat permanent de securitate până la trecerea sa în nemurire.

În toate documentele întocmite de organele de represiune, pe lângă datele personale, standard cunoscute, se menționează cu obstinație, fără diferențe semnificative de la un document la altul, faptul că „*a fost legionar*” cu toate că în cele trei dosare informative nu există niciun document concret care să ateste acest lucru, doar formulări acuzatoare generale, preluate, reformulate, rescrise și retrimise de la un serviciu la altul fără vreo informație în plus.

Pentru exemplificare citez din documetele aflate la dosar:

1. „*Susnumitul a activat în mișcarea legionară în anul 1939, ca membru conducător fără funcțiuni.*”

„*Înainte de 23 August 1944 în calitate sa de preot și conducător al mișcării legionare a propagat în mod continuu în rândurile credincioșilor, ideile mișcării legionare.*”

„*În timpul regimului legionar a sprijinit acțiunea și eforturile pentru menținerea cadrelor legionare, însă nu a fost observat să fi luat parte la manifestațiile din 21-24 ianuarie 1941.*”

---

⁵⁰ *Ibidem*, f. 16.

După 23 August 1944, în anul 1945, a fost reținut de organele Siguranței și trimis la Cluj pentru a fi cercetat pentru activitatea sa legionară, unde a fost reținut timp de 5 luni, după care a fost pus în libertate. După ce-a revenit în Turda și-a reluat ocupația de preot, însă a continuat să simpatizeze cu mișcarea legionară și cu regimurile totalitare, fiind admirator al statelor capitaliste și a recțiunii internaționale.

În prezent este arestat, fiind descoperit ca tăinuitor al unei organizații subversive, fiind depus la Penitenciarul Tribunalului Turda la dispoziția acestui Serviciu de Securitate. Susnumitul a fost solicitat să contribuie cu o sumă de bani pentru ajutorarea legionarilor de către legionarul Trifu Ionel, dar nu a contribuit cu niciun ban, însă nu a adus la cunoștința organelor de Siguranță faptul că a fost solicitat de către un legionar să contribuie la ajutorarea legionarilor, în urma cărui fapt se face vinovat de tăinuire de organizații subversive.”⁵¹

Este important de menționat că în acea perioadă Chestorul Poliției Cluj era sinistrul torționar Gheorghe Crăciun, fost cazangiu, despre care mai sunt referiri în prezenta carte, iar șeful Serviciului de Siguranță al Jud. Turda era un torționar la fel de sinistru, Albon Augustin, fost ceaprazar în Turda.^{52, 53}

2. „În anul 1948, luna iulie, a fost arestat de acest serviciu fiind descoperit ca tăinuitor al unei organizații subversive, fiind solicitat de legionarul Trifu Ionel din Turda să contribuie cu sume de bani pentru ajutorarea legionarilor arestați.”⁵⁴ Deși nu s-a putut dovedi acest lucru că ar fi contribuit, totuși se face vinovat de tăinuirea de organizație legionară, că nu a înștiințat organele Siguranței, fapt pentru care a fost deferit la Penitenciarul Turda. În prezent se află deținut la Penitenciarul Aiud.⁵⁵

După înființarea Securității Poporului, șeful Direcției Regionale a Securității Poporului Cluj este notoriul torționar, alogen evreu, Mihai Patriciu, iar șef al Serviciului Securității Poporului Turda, Mihai Kovacs, alogen ungur, cea mai devotată unealtă criminală a torționarului alogen de la Cluj.^{56, 57, 58, 59, 60}. Fiul lui a fost anestezist șef la spitalul din Turda, la fel de brutal ca tatăl său.

---

⁵¹ Ibidem, f. 163.

⁵² Gheorghe Crăciun, [https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Cr%C4%83ciun_\(colonel\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Cr%C4%83ciun_(colonel)), accesat la data de 22.12.2019.

⁵³ Albon Augustin, https://adevarul.ro/locale/constanta/augustin-albon-tortionarul-inventat-stalpul-infamiei-cu-gamela-sapati-canalul-banditilor-1_5c4045abdf52022f75b5d7cc/index.html, accesat la data de 22.12.2019.

⁵⁴ Țărău, Vergiliu, Ciupea, Ioan: *Morții Penitenciarului Aiud 1945-1965*, <http://www.historica-cluj.ro/anuare/AnuarHistorica2010/09.pdf>, p. 31 (173), Nr. crt 354, accesat la data de 04.01.2020.

⁵⁵ Sabău Coriolan, Dosar I 0006577, Vol. 1, f. 161, C.N.S.A.S./DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ/9:30 04.10.2019.

⁵⁶ Mihai Patriciu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Mihai_Patriciu, accesat la data de 23.12.2019.

⁵⁷ Mihai Kovács, 1945-1989: Dreptul la memorie. Căutarea lui Alexandru Macavei, împușcat de Securitate la 31.iulie 1949, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), 23.09.2014, <https://www.iiccr.ro/1945-1989-dreptul-la-memorie-cautarea-lui-alexandru-macavei-impuscat-de-securitate-la-31-iulie-1949/>, accesat la data de 04.01.2020.

⁵⁸ Pleșa, Liviu, C.N.S.A.S., „Cum ucidea Scuritatea. Cazul ofițerului Mihai Kovács”, Revista 22, 03.12.2013, <https://revista22.ro/eseu/liviu-pleasa-cnsas/cum-ucidea-securitatea-cazul-ofițerului-mihail-kovacs>, accesat la data de 04.01.2020

⁵⁹ Țimonea, Dorin, „Cum ucidea Securitatea comunistă. Cazul a trei „chiaburi” împușcați fără judecată drept exemplu în Munții Apuseni”, 16.08.2016, https://adevarul.ro/locale/alba-iulia/cum-ucidea-securitatea-comunista-cazul-trei-chiaburi-impuscati-judecata-exemplu-muntii-apuseni-1_57b1ac125ab6550cb8c7a09a/index.html, accesat la data de 04.01.2020

⁶⁰ Apostu, Iulian, „ZYDOKOMUNA” Evreii și comunismul - Cazul României (1944-1965) - noiembrie 2011 Einhorn Wilhelm, Aparatul Administrativ-Politic, Nr. Crt. 621, p.111,

Treptat, în corespondența care se vehicula între diferite structuri ale Securității apar noi informații acuzatoare la adresa Pr. Coriolan Sabău:

1. „Nu este înscris în niciun partid politic democratic și nici [în] alte partide de opoziție, însă este simpatizant al partidelor istorice și în special al Partidului Național Țărănesc - Maniu deși nu se manifestă.”⁶¹

2. „În ziua de 26.10.1947, când toți preoții au vorbit în biserică despre faptele trădătoare a lui Iuliu Maniu și a clicei sale, el a refuzat să vorbească în biserică despre acest lucru.

Ca protopop al bisericii catolice are influență asupra credincioșilor, trimețând pentru a se scuza o scrisoare pe care o anexăm în copie.”

Deși precaut, Pr. Coriolan Sabău este vizat în continuare: „În prezent se abține să se manifeste fățiș contra actualului regim din țară de la noi și contra guvernului.”⁶²

3. „În anul 1948, luna iulie a fost arestat de acest serviciu fiind descoperit ca tăinuitor a unei organizații subversive. Fiind solicitat de legionarul Trifu Ionel să contribuie cu o sumă de bani pentru ajutorarea legionarilor arestați.

Deși nu s-a putut dovedi că ar fi contribuit, totuși se face vinovat de tănuirea organizației subversive legionare și nu a anunțat organele de securitate, fapt pentru care a fost deferit la Penitenciarul Turda. În prezent se află reținut la Penitenciarul Aiud.”⁶³

Foto Nr. 19, Pr. Lani, 04.11.1970

După eliberarea din închisoarea de la Aiud a trebuit să părăsească pentru totdeauna orașul Turda și să trăiască izolat, cu domiciliu obligatoriu (D.O.) în casa natală din Lupșa, fiind permanent în vizorul Miliției și Securității. În această perioadă a părăsit satul doar de câteva ori, cu aprobarea miliției pentru a participa la Turda la înmormântarea unor membri de familie. Cred că pentru ultima dată a fost la Turda în data de 4 Noiembrie 1970, când a pontificat (oficiat) slujba de înmormântare (prohodul) a unchiului său, Dr. Augustin Rațiu, tatăl lui Ion Rațiu. A fost cred, ultima dată când apare într-o fotografie, aflată în arhiva personală a familiei. (Foto Nr. 19, Pr. Lani la înmormântarea Dr. Augustin Rațiu, 04.11.1970, sursa: arhiva personală)

Coriolan Sabău nu a fost singurul din familia sa care a suferit persecuții politice din partea regimului bolșevic de după 23 August 1944.

Astfel, fratele său **Emil Constantin Sabău** (n.1903, Lupșa - d.1962, Cluj), absolvent al Facultății de Filologie din Cluj, ziarist, este arestat la data de 18.05.1950.⁶⁴ Numele acestuia o să-l reîntâlnim în dosarele CNSAS.

După arestare conform Deciziei M.A.I. nr. 26/17.07.1950 este internat în C.M. (Colonie de Muncă) pe timp de 2 ani, pentru următoarele motive:

<http://docshare01.docshare.tips/files/12740/127400074.pdf> , accesat în data de 23.12.2019.

⁶¹ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f. 153.

⁶² *Ibidem*, f.f. 78-79.

⁶³ *Ibidem*, f.f. 149-150.

⁶⁴ Inventarul Fondului Penal C.N.S.A.S., lit. P-Z, f. 2473/6489, Dosar penal: P 081698, Vol. 1, <http://www.cnsas.ro/documente/IFP%202018%20site%20-%20P-Z.pdf>, accesat la data de 28.09.2021.

„În trecut a fost un aprins luptător PNȚ-ist și inspector al zahărului pe Ardeal. Fost redactor al Ziarului PNȚ - „Patria” din Cluj, în care a scris articole prin care bârfea conducătorii comuniști până la sistarea lui. După sistarea ziarului se încadrează funcționar, continuând aceeași politică în favoarea PNȚ-ului.

Este o fire deșteaptă, rafinat, și dușman îndârjit al regimului nostru.

În august 1949 a fost reținut pentru atitudine antidemocratică și injurii grave aduse Guvernului și URSS.

În martie 1950 este pus în libertate însă continuă aceeași politică de instigare și lansează zvonuri alarmiste. După această data a lansat în Cluj, zvonul ca tov. Col. Patriciu (?) a fost arestat.

Este în relații bune cu Zaharie Boilă, Ionel Pop, Moise Ioan, Stănescu Aurel, toți foști fruntași PNȚ-iști cu care caută să țină trează ideea naționalistă șovină în sânul populației.”⁶⁵
(Foto nr. 20, sursa: A.C.N.S.A.S.)

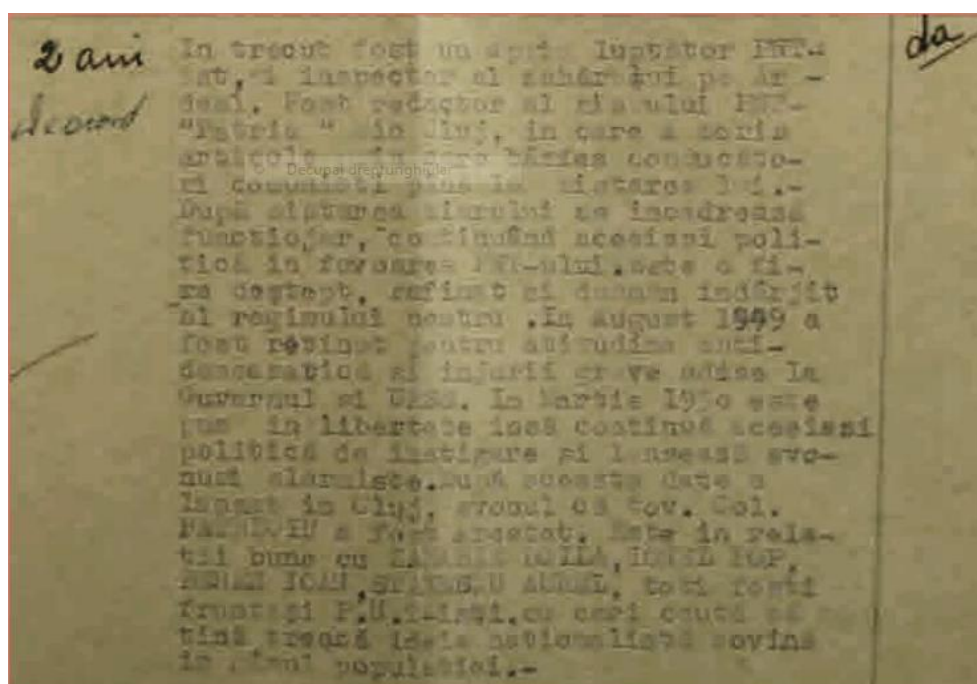

Foto nr. 20, Motivele internării în C.M.

Împreună cu alți membri ai familiei Rațiu care au fost exterminați sau au suferit persecuții în perioada comunistă, **Protopopul Coriolan Sabău** a fost un exemplu demn de urmat, care a luminat drumul multor credincioși în vremurile grele prin care au trecut după anul 1945.

Pentru că alături de credincioșii rămași lângă el a dat mărturia de credință în anii de nesfârșită represiune, este considerat un „**martir al familiei și al credinței greco-catolice**”.

Pentru statura sa morală și conștiința sa curată a fost menționat de Cicerone Ionițoiu, în lista „**martirilor și mărturisitorilor Bisericii din România**”:

⁶⁵ DECIZIILE DE INTERNARE ÎN UNITĂȚI ȘI COLONII DE MUNCĂ, Direcțiunea Regională a Securității Poporului, Cluj, Tabele cu elementele propuse pentru încadrare în U.M. (Unități de Muncă), Dosar: D006463, f.110/178, Nr. Crt. 13, <http://www.cnsas.ro/documente/colonii%20munca/D%20006463%20Watermark.pdf>, accesat la data de 28.09.2021.

„Părintele dr. Coriolan Sabău, personalitate marcantă a Bisericii Române Unite, a activat ca director al orfelinatului din Turda, de unde a fost arestat în 1949. După ce a ieșit din temnițele comuniste, a trăit retras în satul natal Lupșa, județul Alba, unde slujea clandestin. A murit la sfârșitul anilor '70.”⁶⁶

În memoria sa i-am creat o pagină pe Internet, în Wikipedia, Enciclopedia liberă.⁶⁷

VEȘNICA LUI POMENIRE!

ADDÉNDA

Spre sfârșitul lunii noiembrie a anului 2021, excelentul meu coleg, prieten și rudă prin alianță, Prof.univ.dr. Ioan Vlad, istoric prețuit, știind de preocupările mele în domeniul istoriei familiei Rațiu și a familiilor înrudite cu aceasta, mi-a făcut o invitație, pe care ulterior am numit-o „*invitație - cadou*”, de a participa la Lupșa, Jud. Alba, la activitățile organizate de oficialitățile locale împreună cu preoții locului, inimoșii membri ai Asociației „Cneazul Cândeia” a „Fiilor Satului” din Lupșa și ai „Grupului Lupșenilor Centenari, 1 Decembrie 2018”, în cinstea Zilei Naționale a României. În data de 30.11.2021, a avut loc un Tedeum la troița Sf. Andrei din Lupșa, celebrat de cinci preoți din comunele Lupșa și Bistra și un mare număr de invitați. (Foto Nr. 21, 22, 23, 24, 25, sursa: Arhiva proprie)

Foto Nr. 21, Tedeum la Troița Sf. Andrei

⁶⁶ Preot prof. dr. Ioan Bota, Cicerone Ionițoiu, *Martiri și mărturisitori ai bisericii din România (1948-1989). Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică. Biserica Romano-Catolică*, Preoți greco-catolici-[PAR-SAB], p.13, Vol. 2, Ediția a-II-a, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 1998, http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/biserici/preoti_greco_catolici_5/preoti_greco_catolici_5.pdf, accesat la data de 22.01.2021.

⁶⁷ Coriolan Sabău, https://ro.wikipedia.org/wiki/Coriolan_Sab%C4%83u, accesat la data de 23.12.2019.

Foto Nr. 22, Ing. Mircea Goia cu toaca comemorativă

Foto Nr. 23, Participanții la Tedeumul de la Troița Sf. Andrei din Lupșa

După Tedeum a avut loc la Lupșa dezvelirea și sfințirea a două plăci memoriale dedicate Protop. dr. Coriolan Nicolae Sabău (Părintele Lani) și Prof. Sabin Andreș.⁶⁸

⁶⁸ Dezvelirea plăcii comemorative, Coriolan Sabău, <https://www.facebook.com/foan.marcu.5205/videos/436649428085314>, accesat la data de 08.03.2023.

În ziua de 29.12.2021, în drumul spre Lupșa, ne-am oprit la Turda, unde am depus coronițe cu tricolor la Statuia Dr. Ioan Rațiu, la monumentele mormintelor din Turda Veche ale străbunicului meu, pașoptistul Ioan Rațiu „Tribunul” (văr primar cu memorandistul), bunicului meu Traian și membrilor familiei noastre din cimitirele greco-catolic și ortodox din Turda Veche și ale regretaților noștri părinți Nicolae-Mihai și Paulina Rațiu, din Turda Nouă.

La traversarea orașului, ca de fiecare dată, am văzut, acum doar din mașină, Biserica Rățeștilor, Palatul Eforiei, Casa Parohială, Piața Centrală și clădirile de la intrarea în piață, toate construite și dăruite comunității creștine turdene de familia noastră. Înainte de a părăsi Turda am trecut și pe la fosta noastră casă părintească din Turda Nouă.

După sosirea la Lupșa am vizitat cimitirul fostei Biserici greco-catolice „Sf. Gheorghe” din Lupșa, veche de 600 de ani și am depus o coroniță cu tricolor la mormântul Protop. Dr. Coriolan - Nicolae Sabău. (Foto Nr. 22, sursa: Arhiva personală)

Foto nr. 25, Biserica Sf. Gheorghe din Lupșa

În fiecare an pe 15 decembrie, noi comemorăm ziua trecerii sale la cele veșnice, în anul 1974. În memoria sa am publicat în spațiul virtual un articol omagial, cu accent pe perioada începutului sfârșitului calvarului anticreștin românesc abătut năpraznic și nemilos și asupra unuia din cei mai curați sufletește, puternici și rezistenți membri ai familiei noastre în timpul regimului comunist, Popa Lani.

A îndurat cu stoicism, în simplitate și cu demnitate exemplară ultimii 25 (douăzeci și cinci!!!) de ani din viață, cu domiciliu obligatoriu (D.O.) în casa părintească din Com. Lupșa de pe Valea Arieșului.

Protop. Greco-Catolic Coriolan Sabău este unul din cei peste 45 (patruzeci și cinci!!!) de martiri ai familiei Rațiu și ai familiilor înrudite cu aceasta, jertfiți pe altarul credinței și românismului în cei peste 725 de ani ai existenței acesteia.

De 47 de ani își doarme somnul de veci în cimitirul Bisericii parohiale greco-catolice „Sf. Gheorghe” din Lupșa.

VEȘNICA LUI POMENIRE!

Așa cum am menționat mai sus, am onorat invitația și am participat împreună cu soția, Maria, la Lupșa la activitățile organizate în cinstea Zilei Naționale a României, 1 Decembrie 2021, cu prilejul sărbătoririi celei de-a 103-a aniversari a Marii Uniri a Neamului Românesc de la Alba Iulia.

„Marea Unire a fost cea mai mare realizare a poporului român în planul unificării Neamului în ultimii 2000 de ani de la Burebista încoace!

1 Decembrie 1918 a fost ziua astrală a poporului român!”, așa trebuie să afirmăm în fiecare an, verbal, public dar și în scris, în toate mediile.

Sfătuit de Prof. Ioan Vlad am înmănat câtorva lupșeni micul meu eseu publicat în trei episoade, intitulat **„Protopopul CORIOLAN NICOLAE SABĂU. Martir al Credinței Creștine”**, pregătit special pentru simpozionul dedicat Zilei Naționale și celor două mari personalități ale comunității lupșene dar și naționale, rămase adânc și frumos încrustate în memoria locului, la un veac de la Marea Unire, un preot greco-catolic, martir făuritor de oameni cu suflet creștin și un profesor făuritor de oameni știutori de carte. (Foto Nr. 26, sursa: Arhiva personală)

Foto Nr. 26, Cu soția, Emil Gutiu și noii prieteni lupșeni

Despre Părintele Lani (Protop. Coriolan Nicolae Sabău), cum îl numesc cu duiosie în glas lupșenii, m-am pregătit în mod special și am prezentat un scurt elogiu comemorativ.

Despre Prof. Sabin Andreș s-a pregătit Prof. Ioan Vlad, care a fost moderatorul simpozionului și inițiatorul activităților.

Contribuții importante au avut aproape toți participanții.

Nu cred că a scăpat vreunul să nu participe, chiar dacă tacit, dar în mod aprobator, la schimbul de amintiri, păreri, date și informații, împărtășite în timpul discuțiilor animate, dar bine strunite de moderator.

Apreciez reușita tuturor activităților organizate și desfășurate cu participarea autorităților publice locale, a preoților, asociațiilor civice și a lupșenilor de toate vârstele.

La simpozion a fost invitată și Doamna Daniela Deac, Director al Bibliotecii Municipale „Teodor Murășanu” din Turda, dar din motive personale n-a putut onora invitația. În discuțiile telefonice purtate cu dânsa a enunțat ideea conferirii titlului de Cetățean de Onoare - Post Mortem, binemeritaților mai sus pomeniți.

Am achiesat la această idee împreună cu Prof. Ioan Vlad și am completat-o cu propunerea de atribuire a numelui lor la două străzi din comună.

Drept urmare am comunicat despre aceasta domnilor Primar Radu Penciu și Viceprimar Gheorghe Giurgiu, considerând că sunt întrunite toate condițiile legale, că este momentul potrivit, că se poate și că se cuvine să fie făcut un gest binemeritat de respect în memoria lor. Au fost foarte receptivi și au agreat ideea.

Pr. Dr. Coriolan – Nicolae Sabău, participant la Marea Unire, s-a născut, a copilarit și a trăit după eliberarea din temnița Aiudului, 25 de ani cu domiciliu obligatoriu (D.O.) în casa părintească din comuna sa natală, Lupșa, pe care a cinstit-o așa cum se cuvine de-a lungul vieții sale de martir al credinței creștine.

De comun acord cu doamna Deac am întocmit un memoriu pentru Părintele Lani și am propus Executivului Primăriei Comunei Lupșa inițierea demersurilor pentru conferirea titlului de „CETĂȚEAN DE ONOARE – POST MORTEM” Protop. de pie memorie, Dr. CORIOLAN NICOLAE SABĂU și atribuirea numelui său străzii pe care se află casa natală și unde pe 30.11.2021 a fost dezvelită și sfințită placa memorială daruită de Familia Emil și Elena Gutiu.

Am motivat și susținut în memoriu meritele deosebite ale Parintelui Lani în activitatea desfășurată în domeniul religios, didactic, educativ și cultural național.

Aceste acte ale autorității publice locale sunt semne de mare onoare, recunoștință, omagiu și cinstire a personalității de excepție a acestuia, astfel încât împlinirea lor reprezintă adevărate gesturi creștinești de reparație morală în folosul contemporanilor și urmașilor. Însușirea și înfăptuirea acestei propuneri va însemna măsura conștiinței istorice a comunității și autorității locale din Comuna Lupșa prin care își exprimă cu demnitate, noblețe și distincție, recunoștința față de binemeritele Familiei Sabău din Lupșa și Rațiu din Turda, pentru contribuția acestora la menținerea credinței creștine, a prestigiului și demnității poporului român și a luptei seculare pentru întregirea neamului românesc.

**MEMORIUL PENTRU PROTOP. CORIOLAN-NICOLAE SABĂU, ADRESAT CONDUCERII
PRIMĂRIEI COM. LUPȘA**

„Domnului Ec. Radu Ioan PENCIU, Primar al Comunei Lupșa

Stimate domnule primar,

Noi, Daniela DEAC, director al Bibliotecii Municipale „Teodor Murășanu” din Turda și Col.(Rtr.) conf. univ. dr. ing Ioan-Gheorghe RAȚIU din Brașov, membru al Familiei Rațiu de Noșlac din Turda, ne adresăm dumneavoastră cu rugamintea de a primi prezentul memoriu în vederea analizării și efectuării demersurilor necesare înaintării propunerilor către Consiliul local al Comunei Lupșa privind conferirea titlului de „CETĂȚEAN DE ONOARE – POST MORTEM” Protopopului de pie memorie, Dr. CORIOLAN – NICOLAE SABĂU și atribuirea numelui acestuia străzii pe care se află casa natală și unde pe 30.11.2021 a fost dezvelită și sfințită placa memorială, pentru merite deosebite în activitatea desfășurată în domeniile religios, didactic, educativ și cultural național.

Pr. Coriolan – Nicolae Sabău (cunoscut și sub cognumele **Părintele Lani**) s-a născut la data de 30.10.1897, în Com. Lupșa, Comitatul Turda – Arieș, Austro – Ungaria și a decedat acum 47 de ani la 15.12.1974, în Com. Lupșa, Jud. Alba, România. A fost fiul lui Nicolae Sabău din Lupșa și al Valeriei (n. Fodoreanu) din Turda. „Tatăl lui era un fruntaș al satului, om înstărit și mulți ani primar al comunei.”⁷⁰ Prin bunica maternă, Maria (n. Rațiu), sora Protop. Onor. Nicolae Portos Rațiu, este descendent al familiei Rațiu de Noșlac din Turda. A fost strănepot de văr al Dr. Ioan Rațiu „Memorandistul” și stră – strănepot de frate al Prepozitului Capitular, Canonul de pie memorie Basiliu Rațiu, protopărintele familiei Rațiu de Noșlac, pașoptist, semnatar al Pronunciamentului de la Blaj, ctitor al Bisericii Rățeștilor din Turda, rector al Seminarului Diecesan din Blaj, membru fondator al Astrei.

A urmat cursurile primare ale Școlii Maghiare de Stat din Turda și cele ale Școlii Confesionale de pe lângă Biserica Greco-Catolică din Turda Veche (Biserica Rățeștilor), inițiată de către marele nostru înaintaș Basiliu Rațiu și înființată în anul 1874 de către Dr. Ioan Rațiu în timpul protopopului Iacob Lugoșanu și el descendent prin mama sa Ana Rațiu, din familia Rațiu de Noșlac din Turda. Apoi urmează cursurile Gimnaziului German din Bistrița și ale Liceului Superior (Ober Gymnasium) din **Blaj unde și-a luat bacalaureatul.**⁷¹

În anul 1916 pe când era cleric (student teolog) la Seminarul Arhidiecesan din Blaj, este încorporat în Armata Austro – Ungară (K.u.k.) și trimis pe front în calitate de confesor militar. După încheierea războiului, în noiembrie 1918, conștient de importanța Marii Adunări de la Alba Iulia, se întoarce în comuna natală Lupșa, pe Valea Arieșului, devine membru al Consiliului Național Român din Lupșa și preia comanda Gărzii Naționale din comună, cu misiunea de a asigura ordinea și liniștea publică în zonă, până la instalarea administrației românești.

---

⁷⁰ Vlad, Ioan ș.a., *Lupșa – aur și oameni: o comună din Țara Moșilor. Antologie monografică*, Editura Pastel, Brașov, 2006, pp. 675-682.

⁷¹ În Transilvania și în Bucovina în timpul Imperiului Habsburgic și Austro-Ungar au funcționat 8 licee românești: 6 în Transilvania la: Blaj, 1754, acum Liceul Tehnologic Ștefan Manciulea”; Beiuș, 1828, acum Colegiul Național „Samuil Vulcan”; Năsăud, 1863, acum Colegiul Național „George Coșbuc”; Brașov, 1851, acum Colegiul Național „Andrei Șaguna”; Brașov, 1869, acum Colegiul Național „Ioan Meșotă”; Brad, 1869, acum Colegiul Național „Avram Iancu” și 2 în Bucovina la: Cernăuți, 1808, acum Liceul Nr. 1 „Mihai Eminescu”; Suceava, 1860, acum Colegiul Național „Ștefan cel Mare”). – n.a.

Nu au fost semnalate evenimente în zonă, ceea ce denotă faptul că și-a îndeplinit cu succes misiunea asumată. Alături de tatăl său și alți lupșeni, participă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

După Marea Unire, între anii 1919-1926 pleacă la studii la Roma la Colegiul Urban Pontifical „De Propaganda Fide” (Pontificio Collegio Urbano „De Propaganda Fide”), pentru a deveni preot misionar și a răspândi credința catolică, unde obține doctoratul în teologie și filosofie în anul 1923. În același an a fost hirotonit ca preot celib (corp de elită, dedicat total slujirii preoțești) și numit preot paroh al Bisericii Greco - Catolice românești „San Salvatore alle Coppelle” din Roma. În anul 1926, este menționat ca „Preot paroh” al acestei biserici.⁷²

Revenit în țară Pr. Coriolan Sabău a activat din anul 1927 ca **preot secund (stagiar) al Catedralei „Sfântul Vasile cel Mare” din București⁷³. În anul 1929 este menționat ca Director Spiritual la Seminarul teologic arhiepiscopesc din Blaj⁷⁴, după care este numit preot misionar în Districtul protopopesc Giurgeu din Secuime, parohia Telec, com. Bicazul Ardelean, județul Ciuc, unde slujește până în anul 1932. Sub îndrumarea lui este finalizată lucrarea de restaurare a bisericii din Telec.⁷⁵**

În perioada când a slujit ca preot obștea creștină greco-catolică din Telec, com. Bicazul Ardelean, s-a implicat și în viața socială a comunității.

Un exemplu este prezentat în Revista Unirea Poporului din Blaj, Nr. 4 din 26 ianuarie 1930, unde pe prima pagină este publicat un articol intitulat „Se îmbie tineri la meșteșug! Pentru măeștrii cari au lipsă de ucenici la meșteșug”, în care este inserată o scrisoare a sa, scrisă din inimă, foarte frumoasă, elegantă și stilată către „măieștri români”, în care îi îndeamnă să i se adreseze pentru a le recomanda tineri români din Plasa Tulgheșului, cu 4-6 clase primare, ca ucenici „cari ar dori să se facă meșteșugari și apostoli ai românismului în orașele săcuiești”.⁷⁶

Coriolan Sabău s-a implicat în toate evenimentele bisericesti ale Protopopiatului Gheorgheni, unele menționate în ziarul Unirea Poporului din Blaj. Astfel cu prilejul hramului bisericii din Bicazul Ardelean, una din cele mai vechi biserici unite din Ardeal, Pr. Dr. Coriolan Sabău din Telec a vorbit la Sfânta Liturghie despre istoricul parohiei.⁷⁷

---

⁷² *Pelerinajul al doilea La Roma. (Continuare VIII.)*, Duminica, Organul Vicariatului Episcopal gr. cat. român din Maramureș, Duminică, 10.01.1926, Anul III, nr. 2, p. 1. Tipografia Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș,

http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdgit/periodice/dumineca/1926/BCUCULUJ_FP_280056_1926_003_002.pdf, accesat la data 05.01.2020

⁷³ Dăneț, Marcel, Ioan, *Istoricul comunității și bisericii „Sf. Vasile cel Mare” din București (de la fondare la catacombe)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Catholica* 2, Anul LIV, 2009, Editura Galaxia Gutenberg, Cluj-Napoca, p. 197, <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/445.pdf>, accesat la data de 03.01.2020.

⁷⁴ Șematismul Clerului Arhidiecezei Mitropolitane Geco-Catolice de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1929, <http://biblioteca.academia-cj.ro/Biblioteca%20Digitala/Alba-Iulia%20si%20Fagaras%201929.pdf>, accesat la data de 21.01.2021.

⁷⁵ *Parohia Telec-Piatra Neamț*, <https://telec.mmb.ro/17548-scurt-istoric>, accesat la data de 21.01.2021.

⁷⁶ *Unirea Poporului*, Anul XII, Blaj, la 26 ianuarie 1930, Nr. 4, http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/31908/1/BCUCULUJ_FP_PIII1272_1930_012_0004.pdf, accesat la data de 22.01.2021.

⁷⁷ *Unirea Poporului*, Anul XIII, Blaj, la 4 Octomvrie 1931, p. 5, <http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/31958> și

http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/31958/1/BCUCULUJ_FP_PIII1272_1931_013_0039.pdf accesate la data de 03.02.2021.

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la sfințirea bisericii din Telec a avut loc o mare sărbătoare religioasă, frumos menționată în ziarul Unirea Poporului, Blaj, din 2 Octombrie 1932.⁷⁸

În „Șematismul veneratului cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș pe anul 1932”, la pag. 41, Coriolan Sabău este menționat ca membru al Forului protopopesc al Districtului Gheorgheni și preot paroh la Telec, jud. Ciuc, acum în jud. Neamț (Districtul Giurgeu devine Districtul Gheorgheni).

După moartea Protopopului Onorar Nicolae Portos Rațiu, la 01.10.1932, în locul lui a fost numit preot paroh al Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, cunoscută ca Biserica Rățeștilor din Turda Veche, Pr. Coriolan Sabău, unde a păstorit în perioada 1932-1948, cu excepția perioadei 1945 - 1947, când deși a fost numit Protopop de București a rămas tot la Turda.

***Părintele Lani**, cum îi spuneau aproape toți credincioșii, a fost numit conform unei cutume păstrată de la ctitorirea bisericii, care preciza că în aceasta vor sluji, atât timp cât vor exista, doar preoți din familia Rațiu.⁷⁹*

În perioada 1934-1935 a oficiat ca preot suplinitor și în Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Parohia Turda Fabrici, nou înființată.⁸⁰

În calitate de paroh coordona asociațiile religioase Reuniunea Sfânta Maria și AGRU (Asociația Generală a Românilor Uniți).

Sub coordonarea sa în anul 1933, la împlinirea a 1900 de ani de la Înălțarea la Cer a lui Iisus Cristos, s-a înălțat în părculețul din Turda Nouă, Monumentul „Reuniunea Mariană”.

Având calități pedagogice, în perioada 1940/1941-1943/1944⁸¹ a fost profesor suplinitor de limba italiană la Liceul „Regele Ferdinand I.” din Turda.

Încă din anul 1937, pentru sărbătorirea a 100 de ani de la sfințirea bisericii, Curatorul a luat hotărârea să efectueze o amplă renovare.

Cheltuielile au fost asigurate din donații și din veniturile Eforiei din terenuri agricole, chirii pe diferite imobile și din închirierea la Primăria Turda a actualei piețe agroalimentare din centrul orașului.

Prin realizarea acestor noi construcții, biserica, inițial compusă dintr-o navă dreptunghiulară în stil bazilical, prevăzută la Vest cu un impunător turn clopotniță pe trei etaje, iar la Est cu o absidă semicirculară, care constituie altarul, are acum formă de cruce înscrisă, cu arhitectură de tradiție bizantină.

⁷⁸ *Unirea Poporului*, Anul XIV, Blaj, la 2 Octomvrie 1932, Nr. 40, p.5,

<http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/32009> și

http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/32009/1/BCUCLUJ_FP_PIII1272_1932_014_0040.pdf, accesate la data de 03.02.2021.

⁷⁹ *Șematismul veneratului cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș pe anul 1932*, p.107, p. 243.

<http://biblioteca.academia-cj.ro/Biblioteca%20Digitala/Alba-Iulia%20si%20Fagaras%201932.pdf>, accesat la data de 21.01.2021.

⁸⁰ Parohia Turda Fabrici, <https://protopopiatulortodoxturda.ro/2018/09/20/turda-fabrici/> și Parohia Turda Fabrici-Misionară, <https://protopopiatulortodoxturda.ro/2018/09/20/turda-fabrici-misionara/>, accesate la data de 07.12.2021.

⁸¹ Liceul „Regele Ferdinand” Turda, Adeverință Nr. 1605/20.08.1945, A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 3, f. 14.

Tot cu acest prilej a fost construită o clădire monumentală, vis a vis de biserică, Str. Gh. Lazăr Nr. 6, numită „Palatul Eforiei”, cu locuințe la etaj, iar la parter cu birouri, o sală de festivități și spații comerciale (prăvălii).⁸²

Coriolan Sabău a fost un demn urmaș al familiei Rațiu care încă din sec. XVI s-au implicat în construcția de așezăminte bisericesti, școlare, sociale, culturale, comerciale etc.

Astfel că în anul 1936 în paralel cu renovarea bisericii parohiale din Turda Veche a început demersuri susținute pentru construcția unei noi Biserici Greco-Catolice, obținând gratuit de la Primăria Turda prin Decizia Nr. 7294/1936, cu aprobarea Ministerului de Interne Nr. 24.128/22.08.1936, terenul din fața Prefecturii Județului Turda (actualul sediu al primăriei), situat în spatele statuii Dr. Ioan Rațiu.

Întrucât noua biserică ar fi acoperit mica Biserică Evanghelică-Luterană (sec. XVII), aflată în spatele ei, spre Parcul Central, în numele comitetului de construcție a bisericii, printr-o scrisoare din data de 19 martie 1937 se adresează Episcopului Dr. Glonys și-i propune cumpărarea bisericii.⁸³

În procesul de construire a noii biserici s-a implicat și Mitropolia de la Blaj, care a aprobat o sumă de 1.000.000 de lei destinată „Fondului pentru edificarea bisericii noi din Turda Veche”.

Datorită începerii războiului și a evenimentelor grave prin care a trecut Pr. Coriolan Sabău, alături de credincioșii greco-catolici, inițiativa lui s-a transformat într-un vis neîndeplinit. Deși în 1948 a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică a spulberat orice speranță.

Este demn de menționat, așa cum reiese din fișele personale, declarațiile unor martori și adeverințe oficiale, aflate în dosarele informative, că Pr. Coriolan Sabău cunoștea la perfecție limbile latină, italiană, ungară și germană.

În ambele războaie mondiale a fost translator ocazional pentru trupele străine.

A fost implicat în activități de cultură națională pe plan local dar și înafara districtului de care aparținea. Astfel îl găsim printre colaboratorii și donatorii Revistei Feminine „Flori de crin” din Șimleu Silvaniei.⁸⁴

---

⁸² *Eforia Fondului Cultural și Școlastic al Bisericii Greco-Catolice din Turda Veche*, Eforia, termenul grecesc pentru fundație în principatele românești, era o instituție administrativă a fondurilor și bunurilor proprii cu scop public, cultural și religios, care includea pe lângă biserică, terenuri agricole și intravilane, școală, grădiniță și diferite clădiri din centru orașului cu destinație de locuință sau comercială (prăvălii și ateliere) precum și piața centrală a orașului cu clădirile ce o înconjoară din Piața Republicii și Str. Gh. Lazăr.

În anul 1945 averea bisericii administrată de Eforie, clădiri, mobilier, terenuri, era de 23.525.200 Lei, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba (A.N.D.J.A.), Fondul Mitropolia Română Unită, Blaj, *Exactorat, Protopopiatul Turda*, Dosar nr. 15/1945, din cartea *Parohii greco-catolice Turdene, Istorie și actualitate (1700-2011)*, Pr. Dr. Florin Gheorghiu, Ed. Argonaut, 2011, p. 55.

Pentru orientare, conform Ordinului guvernatorului Băncii Naționale a României și președintelui Institutului Național de Statistică Nr. 4 din 5 august 2003, publicat Monitorul Oficial, Partea I 576 din 12 august 2003, cu intrare în vigoare la 12 august 2003, privind cursul oficial leu/dolar S.U.A. în perioada 1945-1989, prin evaluare la cursul mediu de schimb leu/dolar S.U.A. în anul 1945, 1 US\$ = 98,74 RON, averea echivalentă în valută era de 238.254 US\$, iar la cursul actual, 1 US\$ = 4,04 RON, ar fi fost de 964.928,702 US\$. Valoarea de piață fiind însă acum de 50 de ori mai mare, ~ 40.000.000 EURO.

⁸³ Arhiva Parohiei Greco-Catolice Turda Veche, *Cererea pr. Coriolan Sabău către Episcopul Glonys, 19 martie 1937*, în cartea „*Parohii Greco-Catolice Turdene*”, Florin Gheorghiu, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, p.64.

⁸⁴ *Revista Feminină „Flori de crin”*, Șimleu Silvaniei în perioada 1934-1936, <http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/50823>

După terminarea războiului, în anul 1945, Episcopul Valeriu Traian Frențiu, administrator apostolic al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș, l-a numit pe Părintele Lani, Protopop de București, dar familia Rațiu a cerut să nu fie mutat din Turda.^{85,86}

Episcopul Valeriu Traian Frențiu a răspuns elegant și elogios Protopopiatului Turda, prin scrisoarea din 10 august 1945, citez:

„[...] Cu numirea făcută fratelui Lani n-am voit să impietăm dorința familiei, din contră doream să ne arătam recunoscători față de un membru al ei numindu-l protopop al capitalei punându-l în sfeșnic ca să lumineze tuturor.

Ridicarea lui am făcut-o tocmai pentru calitățile lui frumoase, că la București trebuie să ne prezentăm cât se poate mai bine.

Și am făcut-o cu știrea și învoirea lui.

Deja în urmă cu vreo doi ani l-am întrebat dacă primește să fie numit protopop al Capitalei.

El s-a învoit, am amânat însă numirea lui având lipsă de dânsul la Turda unde ne făcea legătura cu episcopatele din teritoriul cedat. ....

Dintre foștii protopopi din București: Dr. Demetriu Radu, Dr. Ioan Bălan și Dr. Vasile Aftenie au ajuns episcopi. Dr. Iacob Radu și Gheorghe Dănilă au ajuns canonici, iar acum postul de protopop e suplinat de canonicul Dr. Tit Mălai, deci numirea P. Lani a fost o distincție binemeritată și o răsplată, ceea ce nu vă poate supăra”.⁸⁷

În perioada 1945-1947, așa cum am menționat mai sus, a fost numit „de jure” protopop de București, dar „de facto” a rămas tot la Turda.^{88,89}

Întrucât după 23 August 1944 părintele Lani a fost arestat de două ori, anchetat și internat în lagărul de la Cluj, în anul 1947 renunță la demnitatea de protopop de București, de mare perspectivă ecleziastică și revine „de jure” în parohia din Turda Veche.

Își continuă activitatea de preot paroh până la o nouă arestare, în anul 1948, de data asta urmată de condamnarea sa la 10 luni închisoare.

După interzicerea (desființarea) prin Decretul 358 din 1 decembrie 1948 a Bisericii Greco-Catolice, Pr. Coriolan Nicolae Sabău, arestat fiind, refuză să „revină” la ortodoxie și își pierde dreptul de a profesa ca preot.⁹⁰

După ispășirea pedepsei în temuta închisoare de la Aiud, până la sfârșitul vieții a avut domiciliu obligatoriu în comuna natală Lupșa, trăind în casa moștenită împreună cu frații săi de la părinți.

---

⁸⁵ PS Valeriu Traian Frențiu, <http://www.bru.ro/oradea/lista-episcopilor/ps-valeriu-traian-frentiu/>, accesat la data de 03.01.2020.

⁸⁶ Episcopul Valeriu Traian Frențiu (1875-1952), <http://www.cnsas.ro/documente/judete/Bihor/2.2.2.pdf>, accesat la data de 05.01.2020.

⁸⁷ Arhiva Parohiei Greco-Catolice Turda, Scrisoarea Episcopului Valeriu Traian Frențiu către familia Rațiu, 10 august 1945.

⁸⁸ Dăneț, Marcel, Ioan, *Ibidem*, p. 198, <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/445.pdf>, accesat la data de 03.01.2020.

⁸⁹ Catedrala Sfântul Vasile cel Mare din București, https://ro.wikipedia.org/wiki/Catedrala_Sf%C3%A2ntul_Vasile_din_Bucure%C8%99ti, accesat la data de 03.01.2020.

⁹⁰ DECRET nr. 358 din 12 decembrie 1948 pentru stabilirea situației de drept a fostului cult greco-catolic, Publicat în BULETINUL OFICIAL nr. 281 din 2 decembrie 1948, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/22875>, accesat la data de 21.01.2021.

În anii aceia, Protop. Sabău a construit o capelă pe cheltuială proprie, în care a continuat să slujească în ritul greco-catolic.

El primea credincioșii indiferent de confesiune (era de un ecumenism firesc și încurajator), deși știa că este permanent urmărit de Securitate. Numele său este rostit și acum cu respect de către cei care l-au cunoscut.

În memoria lupșenilor (Lupșa este la poalele Masivului Muntele Mare, pe vârful căruia mi-am desfășurat activitatea în primii doi ani ai carierei de ofițer de radiolocație), părintele Coriolan Sabău a rămas ca fiind primul mare intelectual al comunei Lupșa și cel mai mare duhovnic din zona Apusenilor.

În semn de mare prețuire și respect este supranumit „Patriarhul Moșilor”, „Patriarhul Munților Apuseni” aș îndrăzni să-l numesc eu, dacă vrem să fim riguroși și să acceptăm existența aici a două populații românești foarte vechi, distincte, „Moșii” și „Mocanii”, el aparținând ca și mine „Mocănimii Arieșului”.

Istoricul Prof.Dr. Ioan Vlad, originar din Lupșa, care l-a cunoscut personal și în preajma căruia a fost în anii adolescenței, scrie despre el elogios, citez:

„[Părintele Lani] a fost un trudnic slujitor al Domnului, un teolog desăvârșit, un duhovnic cu har, și peste toate, un doctor de suflete, un înțelept în toate ale vieții, la care veneau oamenii cu toate necazurile și durerile lor ca la un oracol antic sau ca la un Daniel Sihastru al Muntelui Mare.”⁹¹

Lupșenii de pretutindeni îi cinstesc memoria și-i poartă o deosebită recunoștință pentru înalta sa ținută morală, pentru înțelepciunea sa, pentru reperele lui valorice, pentru soluțiile lui la problemele vieții și pentru noblețea lui.⁹²

Este înmormântat în cimitirul parohial al Bisericii din Deal, din Lupșa.

În calitate de cercetător acreditat al C.N.S.A.S., am studiat cele trei volume ale dosarului informativ Nr. I 0006577, care conține un număr de 242 de file.⁹³

Primul volum, cel mai mare, are 163 de file și cuprinde documente olografe, adrese ale organelor de anchetă și urmărire informativă începând cu anul 1945, documente dactilografiate și apoi semnate de persoanele în cauză, procese verbale, declarații, telegrame, memorii etc.

Dosarul întocmit de către organele de anchetă - Inspectoratul Regional de Poliție Cluj, Poliția de Reședință Turda, Biroul / Serviciul Poliției de Siguranță Cluj / Turda, organele Securității Poporului Cluj / Turda – a fost vădit pentru a-l hărțui și învinovați cu orice preț.

Faptele care i s-au imputat și pentru care a fost urmărit, anchetat și arestat au fost: activitate legionară (nerecunoscută și nedovedită în vreun fel); găzduirea unui legionar urmărit despre care el susține cu obstinație că nu-i știa adevăratul nume și nici că era legionar (fapt real).

Acest aspect a fost speculat de către anchetatori prin înscenarea unei provocări, din păcate reușită, fapt care a dus la arestarea sa, dar ulterior eliberat din lipsă de probe.

---

⁹¹ Vlad, Ioan, *Ibidem*, p. 676.

⁹² Primăria Comunei Lupșa, <https://www.primarialupsa.ro/comuna-lup%C8%99a/post/8/lup%C8%99eni-de-frunte/>, accesat la data de 19.01.2020.

⁹³ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, 2, 3, *passim*.

Urmărirea lui a continuat, fiind acuzat pentru tăinuirea existenței unei organizații subversive legionare care colecta bani pentru ajutorarea legionarilor aflați în închisori (fapt real), fără a se putea dovedi însă că el personal a contribuit cu bani, fapt ignorat de anchetatori, care l-au arestat din nou și l-au trimis în judecată, fiind condamnat.

Aceasta a fost singura reușită, de altfel, din toate cele patru arestări care urmăreau condamnarea sa. Toate aceste acuzații fiind de o gravitate extremă, în acele vremuri tulburi se soldau cvasiobligatoriu cu ani grei de temniță. Coriolan Nicolae Sabău a respins cu fermitate, punct cu punct, toate acuzațiile aduse de anchetatori pe baza denunțurilor din partea unor persoane fizice aflate sub stare de arest, instituții ale statului sau organizații politice comunistoide, antinaționale și antiromânești.

Din două rapoarte succesive, aflate în Vol. 1, datate 10 și 11.10.1941 ale Biroului Poliției de Siguranță din cadrul Poliției de Reședință Turda, rezultă că Pr. Coriolan Sabău era încadrat informativ și citez: „ținut sub de aproape supraveghere” pe linia legăturilor cu foștii legionari din Turda.⁹⁴

Din documentele aflate la dosar nu rezultă concret în niciun fel că ar fi fost membru al organizației legionare din Turda, așa cum se insinua în denunțurile partidelor și organizațiilor politice membre ale Frontului Național Democratic (Partidul Comunist din Turda, Partidul Social Democrat din Turda, Comunitatea Evreilor din Turda, Frontul Plugarilor Jud. Turda), Prefectura Județului Turda și Poliția Turda. Din documentele aflate în Vol. 3 reiese că Pr. C. Sabău a fost reclamat în continuare ca fost legionar (Comunitatea Evreilor din Turda, Partidul Comunist din Județul Turda, PSD Turda, Frontul Plugarilor din Jud. Turda) și după eliberarea din lagărul de la Chuj din lipsă de dovezi, fiind permanent hărțuit cu scopul de a-l condamna și întemnița cu orice preț.^{95,96} În Vol. 2 al dosarului, intitulat „Dosar de verificare privind pe „Simonca”, alias Coriolan Nicolae Sabău, deschis la 23.05.1967 și închis la 02.02.1968, 59 de file, se găsesc multe documente informative care denotă că acesta a fost încadrat informativ pe toată durata domiciliului forțat la Lupșa.

Securitatea i-a interceptat corespondența și a folosit ca surse informatori recrutați dintre vecini, foste cunoștințe sau apropiați, unii având domiciliul în alte zone ale țării (Zalău, Năsăud, Turda, Bacău, Alba Iulia, București) și „marșrutizați” la Lupșa. În „Nota” din data de 16.02.1968, de clasare a Dosarului de verificare s-a hotărât închiderea dosarului cu „propunerea de clasare a materialului informativ la Secția „C” și urmărirea elementului în baza de lucru”.

După câteva luni, într-un Raport al Grupei de Securitate Câmpeni din data de 17.06.1968 se propune scoaterea sa din baza de lucru pe motiv „că acesta în prezent este bătrân și bolnav” și să fie trecut în evidența generală.

---

⁹⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f.f. 17, 18.

⁹⁵ Din ordinul primului-ministru, generalul Nicolae Rădescu, la 22 decembrie 1944, s-au înființat în fiecare județ „Comisii de punere sub pază a legionarilor”, compuse dintr-un magistrat și reprezentanți ai partidelor din „Blocul guvernamental”: PNȚ și PNL câte un reprezentant de fiecare, iar FND (Frontul Național Democratic) doi reprezentanți. Acestea trebuiau să-i identifice pe legionarii locali, să le cerceteze dosarele din arhiva Ministerului de Interne și să propună arestări. După 6 Martie 1945, guvernul Petru Groza s-a ocupat în continuare de legionari. Astfel că în luna aprilie 1945 au fost date dispoziții pentru arestarea legionarilor din teritoriul rural care au fost internați în lagarele de la Slobozia și Caracal. Deținuții legionari erau în custodia Comisiei Aliate de Control, orice cereri referitoare la aceștia trebuiau adresate către această comisie. – *n.a.*

⁹⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 3, f.f. 2-12.

Cu alte cuvinte Părintele Lani a rămas în atenția securității până la moartea sa în anul 1974.⁹⁷ Studiul dosarelor informative ne oferă posibilitatea cunoașterii profilului socio-uman al lui Coriolan Nicolae Sabău care timp de 35 de ani, din anul 1939, când presupuneau că ar fi devenit „simpatizant al mișcării legionare” și până în anul 1974, la moartea sa, a fost permanent în supravegherea organelor de represiune ale statului indiferent de regimul politic din România.

Cu toate că după eliberarea din închisoare, aflat cu domiciliu forțat, s-a încercat de nenumărate ori racolarea sa prin „metoda șantajului”, nu a cedat, a rămas cu conștiința curată.

În toată această lungă și grea perioadă a vieții sale, ca de altfel și a întregului popor român, în timpul celor patru dictaturi (regală, național-legionară, militară antonesciană și comunistă) și a celor patru ani de război, el și-a îndeplinit cu devotament misiunea de preot paroh, păstor sufletesc a peste 5000 de credincioși greco-catolici ai parohiei Turda Veche.

În Șematismul pe anul 1937, este menționat ca „viceprotopop onorar” al Districtului Protopopesc Turda, Multonoratul și Clarisimul Dr. Coriolan Sabău.⁹⁸

Din inițiativa sa, cu ocazia aniversării de 100 de ani de la sfințirea Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Turda Veche (Biserica Rățeștilor), ctitorită de către Prep. Cap. Can. Basiliu Rațiu de Noșlac și familia sa în anul 1839, biserica a fost renovată complet.

S-au construit două abside circulare la naos și două sacristii în părțile laterale ale altarului, schimbând arhitectura originală a bisericii de tip „navă romană” în cea de tip „cruce greacă”. De asemenea s-a construit Palatul Eforiei Bisericii Rățeștilor, clădirea cu etaj din str. Gh. Lazar nr. 6, cu prăvălii și ateliere meșteșugărești la parter, iar la etaj locuințe. După preluarea de către ortodocși a Eforiei, la parterul acesteia au fost instalate birourile Autogării „I.R.T.A.”

Meritele sale au fost recunoscute de ierarhia Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, având înalta onoare de a fi numit Protopop greco-catolic de București, în anul 1945.

În perioada Dictatului de la Viena, când Turda a devenit oraș de graniță, a acordat sprijin moral, creștinesc și material refugiaților din Ardealul de Nord, amenajând două camere în casa parohială pentru cazare temporară, asigurând totodată hrană și ajutoare materiale din surse proprii și din donații.

În perioada regimului legionar a salvat mulți români și evrei din Turda de prigoana Poliției Legionare și a intervenit la autorități pentru „încetarea atrocităților și terorismului poliției legionare”.

A participat ca invitat la câteva ședințe ținute la prefectura județului unde a pledat pentru cauza dreptății fără discriminare în raport cu cetățenii. Pentru aceasta și-a riscat libertatea și viața, fiind amenințat de către șeful poliției legionare din Turda cu arestarea și chiar cu împușcarea.

Ulterior, contrar acestor fapte umanitare curajoase a fost denunțat în mod fals, cercetat, reținut și acuzat că a participat la activități legionare, dar nu a fost găsit niciodată vinovat.

Astfel, potrivit Procesului-Verbal (f.n.) din 16 Noiembrie 1944, semnat de către Comisarul ajutor al Poliției de Siguranță Turda, Pr. Sabău a fost arestat și reținut la Poliția Orașului Turda. În urma percheziției domiciliare și corporale rezultatul a fost „negativ”.

---

⁹⁷ Ibidem, Vol. 2, f.f. 37-39.

⁹⁸ Șematismul clerului Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1937, <https://drive.google.com/file/d/0B8GiRyoGAALhSVIMZzZuWUZVcEU/view>, accesat la data de 22.01.2021, p.60.

Ulterior, potrivit Procesului-Verbal din data de 25 Decembrie 1944 Comisia Operativă de arestare din Turda a hotărât eliberarea lui pentru următoarele motive: „Comisiunea a hotărât să nu fie arestat întrucât nu se încadrează în dispozițiunile ord. Nr. 23987 din 22 Dec. 1944 al Min. Af. Interne, Subsecret. Pentru poliție și sig.”⁹⁹ În timpul războiului, în toată perioada ocupației germano-ungare și apoi sovietice a orașului, a fost singurul preot care n-a părăsit orașul. A ajutat multe familii care au rămas fără case în urma bombardamentelor și copiii rămași orfani, asigurându-le cazare, hrană și îmbrăcăminte.

În perioada 1945-1948, în Turda, Str. Traian, Nr. 37 era Orfelinatul „Providența” aflat sub patronajul Bisericii Greco-Catolice și administrat de călugarii Ordinului Sfântul Vasile cel Mare. Aici funcționa o capela publică la care participau și credincioși din oraș. Duminicile copiii erau solicitați de **părintele Lani** să cânte la Biserica Răteștilor.¹⁰⁰

Fiind singurul preot din oraș a asigurat asistență religioasă tuturor celor care au avut nevoie indiferent de religie sau naționalitate și a prestat gratuit toate serviciile religioase de care populația orașului a avut nevoie, inclusiv înmormântări.

Cu toate acestea imediat după instalarea „regimului de ocupație sovietică” în Ardealul de Nord și a „regimului democratic” pe teritoriul rămas sub administrația românească, a fost din nou denunțat, reținut și internat la Cluj, fiind eliberat din lipsă de probe.¹⁰¹

După instalarea Guvernului Petru Groza la 6 Martie 1945, pentru Pr. Coriolan Sabău începe calvarul persecuțiilor politice, fiind arestat, anchetat și reținut de două ori.

Prima arestare a avut loc în data de 25 aprilie 1945, pentru că a cazat în camerele parohiei, lucru pe care îl făcea în mod curent încă din anul 1940 pentru oricine solicita aceasta, un sublocotenent de armată cu numele fals Ionel Câmpianu, în realitate Ioan Boantă, pe care nu l-a cunoscut până atunci și despre care nu știa că este fost legionar, urmărit de poliție.

Pentru acest lucru a fost reținut inițial pe o perioadă nederminată în lagărul de la Cluj.

După 5 luni este eliberat în data de 28.09.1945, deși decizia Ministrului de Interne de eliberare imediată din lipsă de probe, a fost emisă în data de 19.07.1945.

În dosarul informativ Vol. 1, se găsesc 21 de declarații din zilele de 26 - 27.04.1945 ale unor locuitori din Turda și Cluj, de diferite profesii, naționalități și confesiuni, oameni simpli, dar și cu pregătire, unanim favorabile la adresa sa: „ținuta deosebită a preotului Coriolan Sabău față de toți semenii, indiferent de naționalitate și religie și atitudinea părintească indiferent că au fost români, unguri sau evrei.

⁹⁹ A.C.N.S.A.S., *Ibidem*, f.f. 82-83.

¹⁰⁰ Florin Gheorghiu, *Parohii greco-catolice turdene. Istorie și actualitate*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, pag.[70](#), [Arhiva albumelor \(google.com\)](#), accesat la data de 13.02.2023.

¹⁰¹ În Armistițiul semnat cu România (la Moscova pe 12 septembrie 1944), în articolul 3 se menționa: „Guvernul și Înalțul Comandament al României vor asigura Sovieticilor și altor forțe aliate facilități pentru a se mișca liber pe teritoriul României în orice direcție, fiind oferite unor astfel de mișcări orice asistență posibilă cu propriile mijloace de comunicare românești și pe cheltuiala Statului Român indiferent că sunt pe pământ, apă sau în aer.” Iar articolul 18 preciza: „O Comisie Aliată de Control va fi stabilită și va prelua sarcina de punere în practică și control a prezentelor termene, sub comanda Înalțului Comandament Sovietic.”

În anexa la articolul 18, era specificat clar faptul că „Guvernul României și toate organele sale vor îndeplini toate instrucțiunile Comisiei Aliate de Control definite”, și că această comisie își va avea sediul la București.

În conformanță cu articolul 14 al pactului de armistițiu, au fost create 2 tribunale ale poporului pentru a judeca suspectii de crime de război, unul la București și altul la Cluj. — *n.a.*

https://ro.wikipedia.org/wiki/Ocupa%C8%9Bia_sovietic%C4%83_a_Rom%C3%A2niei, accesat în data de 29.12.2019.

A acordat mult ajutor refugiaților din Ardealul de Nord, n-a făcut politică de niciun fel, nici înainte și nici după 23 August 1944, n-a persecutat pe nimeni, evrei, unguri sau țigani,” se spune în aceste declarații.

A acordat ajutor și adăpost celor rămași fără casă, răniților și nevoiașilor, având o comportare ireproșabilă, a fost respectat de către toți credincioșii, chiar și de către cei de alte confesiuni, citez: Isac Abraham (evreu):

„Declar că Dl părinte Sabău Coriolan n-a făcut niciun rău evreilor în tot timpul de la 1940 încoace, cât și înainte.

Chiar eu personal am fost ridicat de legionari și dus la sediul lor, iar în timpul deținerii a intervenit părintele Sabău personal pentru eliberarea mea din mâinile legionarilor.”

Această solidaritate impresionantă cu Pr. Coriolan Sabău a contribuit la eliberarea sa, ceea ce a deranjat mult organele de anchetă, care nu s-au împăcat niciodată cu acest lucru.

O contribuție la fel de importantă le-au avut memoriile și telegramele adresate Primului ministru Dr. Petru Groza, Ministrului Afacerilor Externe Ana Pauker, Ministrului Justiției Lucrețiu Pătrășcanu, Ministrului Afacerilor Interne Teohari Georgescu și Ministrului Cultelor Pr. Constantin Burducea.^{102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111}

În sprijinul eliberării Pr. Sabău, Mitropolia de la Blaj s-a adresat și „Nunțiatunii Apostolice” din București care a intervenit la Ministerul Afacerilor Străine, condus de către Ana Pauker și care se adresează ministrului Teohari Georgescu: „Având în vedere că Nunciatura ne semnalează necesitatea urgentă de a se rezolva favorabil această chestiune, cauzând altfel de mare neajuns autorității ecleziastice. Vă rugăm să binevoiți a dispune să mi se comunice, cele ce se vor decide, spre a putea transmite cât mai curând rezultatul.”^{112, 113}

Cu toate că în cele din urmă a fost eliberat, fără a i se putea dovedi clar vinovăția, fiind un lider incontestabil al comunității laice și greco-catolice turdene, deși recent numit protopop de București, călit, cu o statură morală și umană uriașă, a fost considerat în continuare un pericol din ce în ce mai mare în calea sovietizării României. Astfel a devenit inevitabil o „țintă” a „regimului democratic”, ajuns foarte puternic după: eliminarea P.N.Ț. din viața politică; abdicarea regelui; acapararea tuturor pârghiilor puterii; declanșarea sub toate formele a exterminării cvasitotalității clasei politice, intelectuale și militare antebelice.

A continuat să fie supravegheat informativ (vânat), pentru a-i descoperi o vină, oricât de mică, în activitatea sa bisericească și particulară și astfel să fie cu orice preț arestat, anchetat, învinuit, condamnat la închisoare și eliminat din viața obștii sale.

¹⁰² Petru Groza, https://ro.wikipedia.org/wiki/Petru_Groza, accesat la data de 04.01.2020

¹⁰³ Ana Pauker, https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Pauker, accesat la data de 04.01.2020

¹⁰⁴ Lucrețiu Pătrășcanu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Lucre%C8%9Biu_P%C4%83tr%C4%83%C8%99canu, accesat la data de 04.01.2020

¹⁰⁵ Teohari Georgescu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Teohari_Georgescu, accesat la data de 04.01.2020

¹⁰⁶ Constantin Burducea, https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Burducea, accesat la data de 04.01.2020

¹⁰⁷ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f.f. 22-23.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f.f. 29-31.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 32.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 73.

¹¹¹ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f.f. 89-93.

¹¹² Nunțiatuna = misiunea diplomatică a **Vaticanului**, echivalentă unei ambasade. – *n.a.*

¹¹³ A.C.N.S.A.S., *Ibidem*, f. 96.

Pentru multe dintre victimele represiunii politice, până la începutul anilor '60, cea mai la îndemână acuzație pentru a fi eliminat din viața publică era „simpatia, apartenența sau diferite gesturi de solidaritate cu mișcarea legionară sau cu membrii ei”. Un denunț, chiar discutabil, avea un rezultat devastator asupra celui în cauză, era arestat, anchetat, acuzat de săvârșirea celor mai grave infracțiuni, trimis în fața Tribunalului Militar și condamnat la ani grei de temniță. Așa s-a întâmplat și în cazul Pr. Coriolan Sabău.

În luna Iulie 1948 este arestat din nou pentru că fiind contactat de către un legionar în scopul de a dona bani pentru ajutorarea legionarilor arestați și a familiilor acestora, cu toate că s-a dovedit că nu a dat bani, a omis să anunțe autoritățile, fiind învinovățit pentru „tăinuirea unei organizații subversive”.

Prin sentința Nr. 525/03.05.1949 a Tribunalului Militar Cluj a fost condamnat la 10 luni închisoare pentru „Uneltirea contra ordinii sociale” și întemnițat la Aiud în perioada 25.07.1948 - 10.06.1949.¹¹⁴ De data aceasta nimeni n-a mai putut interveni pentru salvarea sa din ghearele atotputernicei Securități a Poporului. Securitatea era în România acelor ani și până în 1989 teribil de puternică și solidă, era o instituție a fricii și crimei politice, era „poliția politică”, NKVD-ul în variantă românească, era „Gestapo-ul comunist”, **o mafie organizată la nivelul statului, instalată la putere de ocupații sovietici și îndreptată împotriva națiunii române bimilenare.**

În timpul celei de-a doua arestări are loc desființarea Bisericii Greco-Catolice din România. În închisoare la Aiud fiind, Pr. Coriolan Sabău refuză să „revină” la ortodoxie. După eliberarea din închisoare este trimis cu domiciliu forțat / domiciliu obligatoriu (D.O.) în comuna natală Lupșa și supravegheat permanent de securitate până la trecerea sa în nemurire. A părăsit pentru totdeauna orașul Turda și a trăit izolat, fiind permanent în vizorul Miliției și Securității. În această perioadă a părăsit satul doar de câteva ori, cu aprobarea miliției pentru a participa la Turda la înmormântarea unor membri de familie. Cred că pentru ultima dată a fost la Turda în data de 4 Noiembrie 1970, când a pontificat (oficiat) slujba de înmormântare (prohodul) unchiului său, Dr. Augustin Rațiu, tatăl lui Ion Rațiu. A fost și ultima dată când apare într-o fotografie, aflată în arhiva personală a familiei.

În toate documentele întocmite de organele de represiune, pe lângă datele personale, standard cunoscute, se menționează cu obstinație, fără diferențe semnificative de la un document la altul, faptul că „a fost legionar” cu toate că în cele trei dosare informative nu există niciun document concret care să ateste acest lucru, doar formulări acuzatoare generale, preluate, reformulate, rescrise și retrimise de la un serviciu la altul fără vreo informație în plus.¹¹⁵

Este important de menționat că în acea perioadă Chestorul Poliției Cluj era sinistrul torționar Gheorghe Crăciun, fost cazangiu, iar șeful Serviciului de Siguranță al Jud. Turda era un torționar la fel de sinistru, Albon Augustin, fost ceaprazar în Turda.^{116,117,118,119}

¹¹⁴ Ibidem, f. 16.

¹¹⁵ Ibidem, f. 163.

¹¹⁶ Gheorghe Crăciun, [https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Cr%C4%83ciun_\(colonel\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Cr%C4%83ciun_(colonel)), accesat la data de 22.12.2019.

¹¹⁷ Albon Augustin, https://adevarul.ro/locale/constanta/augustin-albon-tortionarul-inventat-stalpul-infamiei-cu-gamela-sapati-canalul-banditilor-1_5c4045abdf52022f75b5d7cc/index.html, accesat la data de 22.12.2019.

¹¹⁸ Țărău, Vergiliu, Ciupea, Ioan: *Morții Penitenciarului Aiud 1945-1965*, <http://www.historica-cluj.ro/anuare/AnuarHistorica2010/09.pdf>, p. 31 (173), Nr. crt 354, accesat la data de 04.01.2020.

¹¹⁹ Sabău Coriolan, Dosar I 0006577, Vol. 1, f. 161, C.N.S.A.S. / DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ/9:30 04.10.2019.

După înființarea Securității Poporului, șeful Direcției Regionale a Securității Poporului Cluj este notoriul torționar, alogen evreu, Mihai Patriciu, iar șef al Serviciului Securității Poporului Turda, Mihai Kovacs, alogen ungar, cea mai devotată unealtă criminală a torționarului alogen de la Cluj.^{120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127}

Împreună cu alți membri ai familiei Rațiu care au fost exterminați sau au suferit persecuții în perioada comunistă, **Protopopul Coriolan Sabău** a fost un exemplu demn de urmat, care a luminat drumul multor credincioși în vremurile grele prin care au trecut după anul 1945. Pentru că alături de credincioșii rămași lângă el a dat mărturia de credință în anii de nesfârșită represiune, este considerat un **martir al familiei și al credinței greco - catolice**.

Pentru statura sa morală și conștiința sa curată a fost menționat de Cicerone Ionițoiu, în lista „martirilor și mărturisitorilor Bisericii din România.”¹²⁸

În memoria sa i-am creat o pagină pe Internet, în Wikipedia, Enciclopedia liberă.¹²⁹

Având în vedere cele mai sus scrise, considerăm că sunt întrunite toate condițiile, că este momentul potrivit, se poate și se cuvine să fie făcut un gest binemeritat de respect pentru memoria lui **Coriolan – Nicolae Sabău**, care s-a născut, a copilărit și a trăit 25 de ani cu D.O. în comuna sa natală Lupșa, pe care a cinstit-o așa cum se cuvine de-a lungul vieții sale de martir al credinței creștine.

În acest sens vă rugăm și vă propunem inițierea demersurilor pentru conferirea titlului de „CETĂȚEAN DE ONOARE – POST MORTEM” Protopopului de pie memorie, Dr. CORIOLAN NICOLAE SABĂU și atribuirea numelui său străzii pe care se află casa natală și unde pe 30.11.2021 a fost dezvelită și sfințită placa memorială, pentru merite deosebite în activitatea desfășurată în domeniile religios, didactic, educativ și cultural național, în memoria sa, în semn de mare onoare, recunoștință, omagiu și cinstire a personalității de excepție a acestuia, astfel încât împlinirea acestui act să reprezinte un adevărat gest creștinesc de reparație morală care să fie în folosul contemporanilor și urmașilor.

¹²⁰ Mihai Patriciu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Mihai_Patriciu, accesat la data de 23.12.2019.

¹²¹ Mihai Kovács, 1945-1989: Dreptul la memorie. Căutarea lui Alexandru Macavei, împușcat de Securitate la 31.iulie 1949, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER), 23.09.2014, <https://www.iicr.ro/1945-1989-dreptul-la-memorie-cautarea-lui-alexandru-macavei-impuscat-de-securitate-la-31-iulie-1949/>, accesat la data de 04.01.2020.

¹²² Pleșa, Liviu, C.N.S.A.S., „Cum ucidea Scuritatea. Cazul ofițerului Mihai Kovács”, Revista 22, 03.12.2013, <https://revista22.ro/eseu/liviu-pleasa-cnsas/cum-ucidea-securitatea-cazul-ofițerului-mihail-kovacs>, accesat la data de 04.01.2020.

¹²³ Țimonea, Dorin, „Cum ucidea Securitatea comunistă. Cazul a trei „chiaburi” împușcați fără judecată drept exemplu în Munții Apuseni”, 16.08.2016, https://adevarul.ro/locale/alba-iulia/cum-ucidea-securitatea-comunista-cazul-trei-chiaburi-impuscati-judecata-exemplu-muntii-apuseni-1_57b1ac125ab6550cb8c7a09a/index.html, accesat la data de 04.01.2020.

¹²⁴ Apostu, Iulian, „ZYDOKOMUNA” Evreii și comunismul - Cazul României (1944-1965) - noiembrie 2011 Einhorn Wilhelm, Aparatul Administrativ-Politic, Nr. Crt. 621, p.111, <http://docshare01.docshare.tips/files/12740/127400074.pdf>, accesat în data de 23.12.2019.

¹²⁵ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. I 0006577, Vol. 1, f. 153.

¹²⁶ Ibidem, f.f. 78-79.

¹²⁷ Ibidem, f.f. 149-150.

¹²⁸ Preot prof. dr. Ioan Boța, Cicerone Ionițoiu, *Martiri și mărturisitori ai bisericii din România (1948-1989). Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică. Biserica Romano-Catolică*, Preoți greco-catolici-[PAR-SAB], p.13, Vol. 2, Ediția a-II-a, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 1998, http://www.procesulcomunismului.com/martirii/fonduri/ioanitoiu/biserici/preoti_greco_catolici_5/preoti_greco_catolici_5.pdf, accesat la data de 22.01.2021.

¹²⁹ Coriolan Sabău, https://ro.wikipedia.org/wiki/Coriolan_Sab%C4%83u, accesat la data de 23.12.2019.

Însușirea și înfăptuirea propunerii de către dumneavoastră va însemna măsura conștiinței istorice a comunității și autorității locale din Comuna Lupșa prin care își exprimă cu demnitate, noblețe și distincție recunoștința față de binemeritele Familiei Sabău din Lupșa și Rațiu din Turda, pentru contribuția acestora la menținerea credinței creștine, a prestigiului și demnității poporului român și a luptei seculare pentru întregirea neamului românesc.

Dumnezeu să ne ajute tuturor!

Cu aleasă considerațiune, azi 6 Decembrie 2021,

Dana DEAC, Turda

Ioan Gheorghe RAȚIU, Brașov

danieladeac@yahoo.com; 0745646664

ratiu2014@gmail.com; 0740080463”

MĂRTURIA PR. PAROH VASII IOAN DIN LUPȘA

„CÂTEVA CRÂMPÊIE DIN VIAȚA FAMILIEI SABĂU DIN LUPȘA

Căutând în trecutul Comunei Lupșa vom găsi câteva familii foarte importante pentru implicarea lor în viața comunității și pentru ceea ce au lăsat în urma lor. Cea mai importantă familie este cea a șpâneștilor care au fost foarte activi în viața religioasă, educativă, cât și în cea administrativă.

O altă familie cu rădăcini puternice este cea a **Sabăului** care, pare-se, a concurat cu familia Șpan în treburile obștești.

Căutând mai multe informații despre familia Sabău am descoperit o mică asemănare cu patriarhul Iacob din Vechiul Testament, și anume, pentru cel puțin două generații în această familie au fost predominanți băieții, ceea ce a făcut ca numele de Sabău să se răspândească și să dăinuie în timp. Aduc aici mulțumirile mele Dl. Marius Sabău pentru că mi-a pus la dispoziție un arbore genealogic întocmit de Pr. Coriolan Sabău.

Rădăcinile familiei Sabău se găsesc în zona de apus a localității Lupșa, pe Părăul Cristian, de unde mă trag și eu. Familia mea - prin strămoșii mei - a cumpărat proprietatea de la un membru a familiei Sabău, așa încât am avut ocazia să aflu multe despre această familie.

Bunicul meu, Pleșa Nicolae îmi spunea multe povești despre copilăria lui împreună cu Costica Sabăului. Una din aceste povești este despre isprava celor doi prieteni care au adunat într-o primăvară 300 de ouă de pasăre în șura acoperită cu paie a Sabăului.

O altă întâmplare este legată tot de această șură, din podul căreia a picat copilul Costică, rupându-se podul și-a desprins toată pielea de pe burtă. Părinții cu multă trudă au reușit să-i oblojească rana. O altă variantă este că, băiețelul Costică nici n-a spus familiei ce-a pățit fiind tratat de vecini până s-a vindecat de frica pedepsei care ar fi primit-o. Acest copil năzdrăvan, ca de altfel toți copiii, a devenit mai târziu preot în Maramureș având 9 copii. Rămâne în amintirea mea un episod din copilărie, când urmașii **Părintelui Constantin Sabău** au venit la Lupșa și rudenia sa, Ioan Sabău, a întins o masă în ogradă cu toate neamurile, iar noi copiii priveam cum petreceau aceștia și cântau pricesne cum doar maramureșenii știu cânta.

Întorcându-ne la rădăcina acestei familii, Pr. Coriolan menționează pe un anume Vasile, tatăl lui Constantin Sabău, pe care îl putem considera trunchiul din care se deschid ramurile acestui neam. Constantin Sabău s-a născut în 1825 în Lupșa și a răposat în 17 februarie 1905. A fost vreme de 18 ani învățător, apoi prim curator (epitrop la biserică), casier și primar în Lupșa, 40 de ani.

Constantin Sabău are 5 copii: Ioan, Elena, Vasile, Petru și Nicolae. (Foto Nr. 27, Sursa: arhiva personală)

Ioan Sabău are 4 copii: Pr. Petru, Vasile, Valeria măritată Toader și Sava măritată Căbulea.

Elena Sabău nu are urmași.

Vasile Sabău are 6 copii: Gheorghe, Maria, Ioan, Nicolae, **Petru** și Elena

Petru Sabău are 4 copii: Vasile, Sava, Victor și **Pr. Constantin**.

Nicolae Sabău are 3 copii: **Pr. Nicolae Coriolan**, Victor și Emil.

Este de reținut că doar băieții lui Constantin Sabău au avut urmași, iar din aceștia, trei au avut câte un preot dintre copiii lor.

Un alt lucru important este acela că acești preoți au slujit unii bisericii ortodoxe iar alții bisericii greco-catolice. Deși făceau parte din aceeași familie nu era un impediment slujirea uneia sau altei confesiuni.

Foto Nr. 27, Mormântul lui Coriolan Sabău din cimitirul Bisericii Sf. Gheorghe din Lupșa.

În stânga este mormântul bunicului său, învățătorul Constantin Sabău

Părintele Coriolan Sabău a avut o viață tumultuoasă și deși și-a păstrat religia greco-catolică, nu a făcut niciodată prozelitism în sânul bisericii ortodoxe. Cei care l-au cunoscut mai bine spun că îi sfătuia să țină mereu aproape de biserica strămoșească. La întoarcerea mea ca și preot în Lupșa, Protopopul Câmpeniului din acea perioadă, Iosif Gligor - Dumnezeu să-l odihnească - mi-a mărturisit o întâmplare din timpul studiilor teologice când venind acasă la Câmpeni a fost însoțit de actualul Patriarh al României Daniel Ciobotea, cu care împreună i-au făcut o vizită Părintelui Coriolan la Lupșa. Primindu-i părintele i-a întrebat în ce limbă doresc să dialogheze, tinerii teologi rămânând profund impresionași de erudiția părintelui Coriolan, iar la sfârșitul întrevederii le-a împrumutat o carte pe care nu au mai apucat să o returneze întrucât părintele a murit între timp.

Deși cred că a fost o lovitură puternică strămutarea forțată la Lupșa a părintelui Coriolan, în timp, dragostea cu care l-au primit moșii indiferent de confesiune l-au determinat să treacă mai ușor peste suferințele îndurate din partea aparatului de represiune din acele vremuri. Un mic semn a ceea ce a însemnat părintele Coriolan pentru unii este și acela că la mulți ani distanță, o familie, din dragostea pentru părintele care a mijlocit căsătoria lor au pus numele Coriolan unui nepot de-al lor. A fost înrădăcinată în această familie dorința de a-și vedea copiii școliți și să ajungă oameni de cinste în comunitate.

***Preotul Petru Sabău** slujește în satul Hădărău, comuna Lupșa vreme îndelungată rămânând în amintirea hădărenilor ca cel mai important preot al lor. El este acela care scrie istoricul Parohiei Hădărău și tot el este cel care scrie pe o carte de strană aflată la biserica din Vința, despre Marea Unire de la 1918. A rămas în amintirea hădărenilor faptul că împrumuta oamenii cu bani pentru cumpărarea unor proprietăți. Bunicii mei aminteau despre o întâmplare nefericită când Părintele Petru Sabău a slujit pentru o perioadă scurtă la biserica din Lupșa, după al 2-lea război mondial, și din neatenția unei femei în vârstă părintele a vărsat sfânta împărtășanie pe jos - aceasta fiind un lucru foarte grav pentru noi preoții - și oamenii au interpretat ca un semn rău această întâmplare. Nu după mult timp părintele fiind arestat. În partea de apus a satului Hădărău părintele Sabău avea o proprietate frumoasă, unde la edificarea unor anexe descoperă țigle din perioada romană, aflate acum în Muzeul Etnografic din Lupșa.*

O altă întâmplare povestită de bunicii mei este o întâlnire între doi din frații Sabău și anume Ioan, tatăl părintelui Petru Sabău și Petru, tatăl părintelui Constantin Sabău, când aceștia întâlnindu-se, Ioan îi spune fratelui său Petru: „ei frate, tu stai sub streășina părintească, eu stau pe sub streășina altora”, adică o mică imputare, unul rămânând în vatra casei iar celălalt prin căsătorie la casa socrilor. Acest Ioan era puțin peltic, nu pronunța pe „r” și de aceea a primit porecla de Dăgaci, urmași săi moștenind oarecum porecla, bineînțeles nu și defecțiunea de vorbire. Chiar dacă se exprima mai greoi acest Dăgaci se pare că a lucrat ca și funcționar în primărie. Multe s-ar putea spune despre familia Sabău.

Mă opresc aici și poate, într-o bună zi, urmașii acestei familii importante vor reuși să se adune împreună, măcar să se cunoască între ei și să se înfiripeze o legătură mai trainică de rudenie. Cu respect și considerație am scris aceste rânduri, eu Preotul Ioan Vasii.

Lupșa la 25.ianuarie 2022

Preot Vasii Ioan”

MĂRTURIA DOMNULUI EMIL GUTIU DIN LUPȘA

„Pe mine mă chiamă Emil Gutiu și îs din Lupșa. Domnu' Rațu mni-o cerut să vorovesc popular, ca pâ la noi. Și la noi puțână lume mai vorovește așe. O-i încerca!

No! Io pot spune că l-am cunoscut pă Părintele Lani (Protop. Coriolan Nicolae Sabău) din vremea coptilăriei mele, de când eram la grediniță și în până în primele clase la școală. Era un om înalt, trece' bine de pălant (gard), cândva solid, amu uscățiv, c-on zâmbet mnic, îmbrăcat în haine preoțești învetite de vreme, da curate, reverendă că el era greco-catolic, cândva neagră, atunci băte' cătră gri.

Mama mne', Mărioara era dintr-a același neam cu el, născută cu numele de Sabău. Părinții mnei o avut doișpe coptii. Mama o avut diplomă de Mamă Eroină. Al doișpele' coptil, fratele mneu ăl mai mnic, o fost botezat chiar de Ceaușescu. Înainte de '89 eram mândri de asta, ne știe' tătă lumea, după aia o trăbuit s-o lăsăm mai încet, amu nu-i mai pasă la nime. Da noi tăt mândri sântem.

Când eream eu coptil îl vizitam destul de dies pe Părintele (Popa) Lani, pântru că o însoțam pe mama mne', care o ajuta pe lelea Marie, o femeie mai în vârstă care avea gijă de el și de casă (menajeră cum să zăce amu), vinită împreună cu el di la Turda, în domiciliu forțat (obligatoriu). Și la Turda tăt ie o avut grije de el. Era harnică, gospodină și credincioasă!

Cât o trăit o ținut o vacă de lapte, câteva găini pentru uauă, iar vara pune' cloșcă și crește' pui. În gredină, lelea Marie pune' (cartofi, cucuruz, fasole, curechi (varză) și tăt felul de verdețuri și zarzavaturi pântru casă. Ie lucra gredina. Aveu de cosât iarbă și otavă pentru vacă păstă iarnă. Tuleii de cucuruz îi dăde' iarna de mâncare la vacă. La lucru mai mare și mai greu îi ajutau vecinii, la arat, la sapă, la cosât și la cules.

În partea din sus a gredinii aveau pomi cu fel de fel de poame, prune, mere, pere, pântru casă, dar pe care le uscau și pântru iarnă. Țâneu cu sfințenie tăte posturile.

Rar, am auzit doar, fără să văd, ieșe din curte și meree în sat, nu știu pântru ce și unde. Târâu de tăt am aflat că trăbuie' să se prezânte la miliție și că nu ave' voie să iasă din ogradă numa cu aprobare. Obiceiul lui era să steie retras în ogradă, după gard, să se uite la coptii și la uamini. El dădea primul binețe, mai vorbea cu ei, da rar, iar la coptii le dăde' poame și monezi metalice când îl ajutau la treburile gospodărești.

După ce o mai trecut timpu', înapoia cășii, unde era cohea (bucătăria de vară) și-o făcut on loc simplu de rugăciune, ca on altar mai mnic, eu l-am prins gata făcut, unde primea pe oricine, indiferent cine și cu ce năcaz.

Mulți vineau la el cu fel de fel de năcazuri și-l cotaу pântru sfat bun, rugăciune și alinare.

Nime n-o fo' refuzat, șuhan (niciodată). C-o fost român, ungur, țâgan, ortodox, catolic, pocăit, să ruga împreună cu ei. Pântu tăfî ave' o mnică rugăciune, o vorbă bună, ca on leac.

Nu cere' niciodată nimnic! Unii stăteu câteva zăle pân sat, pîn vecini, el îi mai ajută dacă ave' de prisos. O dus o viață simplă. De primit primea doar mâncare care o pute' țâne în cămară, atunci frigidere nu erau pâ la noi, nu mâncare gătită în casă ori cumpărată, nici vorbă. Bani erau tare greu de făcut. Tot ce-i prisosef împărțe' la uaminii care vineu la el. Bani nu lua, da nici nu dăde, că n-ave' nici el cât îi trăbui. N-o avut pensie, i-o sistat-o! Îl ajutau, la nevoie, cu bani, frații, cât o trăit (amândoi or murit înaintea lui), și nepoții di l-a Cluj și București.

După moartea lui, pân '74, ave' 77 de ani, am participat la înmormântare, pe lelea Marie o dus-o neamurile părintelui la Turda, unde am înțales că mai târzâu, după câțva ani, o murit și ea de bătrânețe. Administrarea casei cu tătă gospodăria o preluat-o de la moștenitori, Pr. Ioan Morcan.

Mni-aduc aminte că o avut multe cărți, și românești și străine, nu știu ce fel de cărți, pe care le-o adus cu el în niște lăzî, di la Turda. După moartea lui, Pr. Morcan și nepoții de la Cluj și București care au moștenit casa, curtea și gredina de 7000 m², or început să deie lucrurile din casă, din cărți ș.a.m.d. Când am ajuns io să văd ce cărț' o avut, era târzâu, ierau date de mult. Păcat că s-o împrăștiat fără rost în loc să ajungă la o bibliotecă, la on muzeu ori la arhive, cum am auzât di la alții.

Amu vă povestesc ceva, nu mult, despre casa, curtea și gredina.

La câțva ani după ce-o murit Părintele Lani și s-o gătat cu moștenirea, părinții mnei s-o gândit, având mulți coptii, să cumpere de la moștenitori averea din intravilan. Pădurea aflată cândva în composesorat o luat-o statul și terenul arabil extravilan, la fel, tăt statul. N-avei voie să vinzi și să cumperi decât casa și terenul din jur, până la 250 m². Restu' lua tăt statu'!

S-or înțales și or făcut actele, apoi după ce am crescut noi și am ajuns să ne facem un rost în sat, o împărțat tătul în patru. În mnijloc pe casa veche o rămas sorume', în stânga ei io și în dreapta on frate de-a nost ș-o soră. Tăț' ne-am făcut căși noi, iară sorume' o mai păstrat câteva acareturi și o parte din casă.

După ce am fost în 2018 la serbările de la Alba Iulia ș-o apărut ideea să sărbătorim și la Lupșa, laolaltă pretinii, primăria, preotul și alți lupșeni, am stat de vorbă. Io cu familia mne, m-am angajat să fac pe cheltuială noastă două plăci, una în memoria părintelui Lani și una în memoria Prof. Sabin Andreș și să suport și alte cheltuieli. Nu mai intru în amărunte. Bine c-am putut cu tăfii, ș-am făcut ce trebe și amu îi rânduială bună. (Foto Nr. 28, sursa: Arhiva personală)

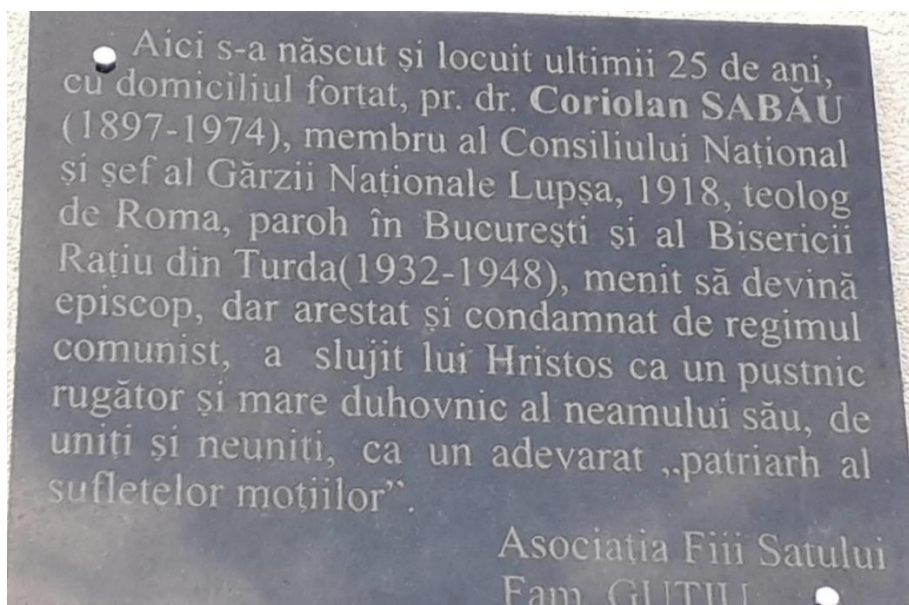

Foto Nr. 28, Placa memorială

No! Amu suntem cu tăț cu inima împăcată și liniștiți sufletește!
Dumnezău sfântul ne-o ajutat ș-o să ne ajute și de-amu încolo!
Doamne ajută!!!

Cu profundă evlavie și recunoștință întru înveșnicirea lor am închinat o tablă de onoare, care va rămâne deschisă permanent tuturor membrilor Familiei Rațiu și al celor înrudite care au contribuit la Unirile Românilor și la făurirea României Mari și în care sunt înscriși cu litere de aur toți eroii noștri martiri cunoscuți și recunoscuți până acum de către membrii în viață ai familiei noastre. În această placă de onoare este înscris cu litere de aur și martirul **Coriolan Sabău**.

TABLA DE ONOARE A EROILOR MARTIRI AI FAMILIEI RAȚIU ȘI AI FAMILIILOR ÎNRUDITE CARE AU CONTRIBUIT LA UNIRILE ROMÂNILOR ȘI LA FĂURIREA ROMÂNIEI MARI NON OMNIS MORIAR!	
PETRU RAȚIU DE NOȘLAC (TEIUȘ ȘI GÂLGĂU) † 1599, Șelimbăr, Sibiu	NICOLAE PORTOS RAȚIU 1918, Cluj, condamnat la moarte pentru înaltă trădare
NICOLAE MUREȘAN † 1849, Turda, omorât otrăvit de unguri	IERONIM HERLEA † 1941, Tighina, mort la trecerea Prutului
NICOLAE HERLEA 1849, Alba Iulia, condamnat la moarte de unguri	AUGUSTIN RAȚIU 1918, Cluj, condamnat la moarte pentru înaltă trădare de unguri, deținut politic
ILIE MIHĂILĂ † 1849, Alba Iulia, condamnat la moarte de unguri	CORIOLAN SABĂU 1948, Turda, deținut politic, condamnat la 1 an închisoare și domiciliu forțat pe viață
GRIGORE RAȚIU † 1865, Aiud, schingiuit și omorât de unguri	LIVIU CIGĂREANU † 1952, Văcărești, deținut politic, exterminat în închisoare
DR. IOAN RAȚIU 1894, Cluj, condamnat la 2 ani de închisoare în Procesul Memorandului	IULIU MANIU † 1953, Sighet, deținut politic condamnat la închisoare pe viață
IULIU COROIANU 1894, Cluj, condamnat la 2 ani și 8 luni de închisoare în Procesul Memorandului	VALERIU HERLEA † 1949, Sibiu, deținut politic, exterminat în închisoare
RUBIN PATIȚIA 1894, Cluj, condamnat la 2 ani și 6 luni de închisoare în Procesul Memorandului	LIVIU HERLEA † 1952, Făgăraș, deținut politic, exterminat în închisoare
ZAHARIE MUNTEAN 1917, Cluj, condamnat la moarte pentru spionaj în favoarea României	ALEXANDRU HERLEA 1949&1955, Brașov, deținut politic, condamnat la 25 de ani închisoare
IOAN VASINCA	IOAN LUPAȘ

1917, Cluj, condamnat la moarte în 1916
pentru înaltă trădare

REMUS HERLEA

1917, Sibiu, condamnat la moarte pentru
dezertare, deținut politic

IOAN POP

† 1953, Sighet, deținut politic, exterminat în
închisoare

AUREL COȚA

1948-1949, deținut politic,
închisoare Cluj, Pitești

AUREL FODOREANU

1948-1949, deținut politic,
închisoare Cluj, Aiud

CORNELIA MANIU

deținut politic,
1951-1954, Zalău

ION RAȚIU

50 de ani în exil
1940 - 1990

1950, Cluj, deținut politic, condamnat la 7 ani
de închisoare

IONEL POP

1948-1956, Cluj, deținut politic, arestat și
necondamnat

IOAN LUPU

1952-1954, deținut politic, încadrat în
CM la Canal

MIRCEA LUPU

1952, arestat, anchetat,
Brașov

EUGEN TILEA

1953-1955, deținut politic,
încadrat CM la Canal

ANTON RAȚIU

condamnat la moarte de unguri, deținut politic,
1948-1954, București, Pitești

EMIL RAȚIU

condamnat la moarte de unguri, deținut politic,
1952, omorât de sârbi

Veșnica lor recunoștință și pomenire!

Toți acești 32 de eroi martiri au fost de o calitate umană extraordinară, au fost foarte puternici proromâni și niciodată antimaghiari, antisecui, antigermani sau anti oricărei etnii conlocuitoare.

Aceasta este povestea vieții martirului Pr., Prot. Dr. Coriolan Nicolae Sabău, un omagiu postum pe care i l-am dedicat la 50 de ani de la plecarea sa în veșnicie.

Așa am scris pe monumentul obelisc de la Blaj al strămoșului nostru Prep. Cap., Can. Basiliu Rațiu de Noșlac și așa rostim astăzi la comemorarea Pr., Prot. Dr. Coriolan Nicolae Sabău, precum Horațiu în Oda a 30-a din cartea a treia, versul 6 (Ode, III, 30, 6), vorbind ca pentru sine și invocând **nemurirea**.

„Non omnis moriar multaque pars mei / Vitabit Libitinam!”

„Nu voi muri de tot și o parte din mine va ocoli moartea!”

Ioan Gheorghe Rațiu

Brașov, 15 Mai 2024

